

viste » en later van « **Flamenpolitik** » werd door bedoelde menschen of bladen geen veroordeeling der « afgezanten » uitgesproken, wat ten klaarste bewijst dat ze van de echtheid dier zending bewust zijn.

10° Met Charpentier en De Schaepdrijver, in Holland gevlucht, werden overigens de betrekkingen hoegenaaamd niet stopgezet. Frontleiders gingen aldaar met hen onderhandelen.

HOOFDSTUK VI.

VERDERFELIJKE INVLOEDEN

Reeds vroeger trok ik ãe aandacht op de zware *verantwoordelijkheid* gedragen door hen die zonder veel moeite zoovele verdwaalden op de rechte baan hadden kunnen houden.

Hunne verantwoordelijkheid is des te zwaarder naarmate ze hoog geplaatst stonden; 't zij door hun ambt, 't zij door hun kleed, 't zij door hun verstandelijk vermogen.

Hoevele goede, geestdriftige, veelbelovende jongelingen zijn aldus van 't pad afgesukkeld bij gemis aan eerlijken raad? Hoevele hebben in een plichtige stilzwijgendheid, in een schijn van goedkeuring, in een halve aanmoediging den prikkel gevonden die hen voortdreef op de helling, tot ze zonder mogelijke redding in den afgrond zijn gestort?

Alles kan vergeven worden, niet echter *een aanslag op de eer, op de vrijheid, op het leven van het land, het gemeengoed van alle burgers.*

Nochtans eischt de rechtvaardigheid dat men de verborgene en gevaarlijke invloeden die den kanker aan zoovele zielen hebben gezet, opzoeke.

Die invloeden zijn van verschillenden aard.

Als met *verantwoordelijkheid* belast moeten aangestipt worden :

1° De *Haversche* regeering;

2° De *frontpers*;

3° De heer *K. Huysmans*;

4° De heer *Fr. Van Cauwelaert*;

5° Zekere *geestelijken* aan 't front, of in aanraking met het front.

I. -- De Haversche Regeering.

Langen tijd schonk zij den toestand op 't front niet genoeg aandacht, ernstige, objektieve aandacht, en verzuimde zij de noodige *passende* maatregelen te treffen die er de gemoederen hadden kunnen bedaren.

Van den anderen kant gedoogden zekere ministers, namelijk de heeren *Helleputte, Van de Vijvere* en *Pouillet*, een bedenkelijke propaganda in het leger. In zekere mate steunden zij zelfs die propaganda en lieten ze steunen door personen die rechtstreeks van hen afhingen.

Deze zelfde ministers *kenden de ware leiders der Frontpartij*, stonden rechtstreeks of onrechtstreeks met hen in verbinding, en hadden aldus het grootste gemak gehad — *zonder zelfs toevlucht te moeten nemen tot vervolging en straf* — om ze te ontmaskeren, ze af te zonderen, en alzoo onschadelijk te maken.

En dit hebben ze *niet* gedaan.

Zelfs niet als de Frontpartij het besluit opgevat had met de activisten van het bezet gebied over de Duitse lijnen heen in verbinding te treden!

Zelfs niet als het overloopen had begonnen!

Zelfs niet als de legerkommissie optrad voor een afzonderlijken vrede, en de regeering met neerleggen van de wapens bedreigde!

Waarom handelden zij aldus?

Omdat er vriendjes en vooral partijpolitiek belang op 't spel stonden, en ook wel omdat ze zóó gewoon geworden waren alle gebeurtenissen om hen heen naar hun kleingeestigste zijden te beschouwen en in hun kleinzeerigste elementen te onderzoeken, dat ze het toen maar niet meer vermochten de ontzettende tragiek der stonde te vatten en hun harten wat te verheffen tot ongeveer op de hoogte van het gevaar!...

**WANT WE STONDEN TOEN — de eerste helft van 1918 —
WANKELEND OP DEN UITERSTEN BOORD VAN DEN AF-
GROND!**

Niemand zal dit ontkennen; er bestaan trouwens doorslaande bewijzen genoeg.

't Is niet omdat het ministers en leiders van onze grootste politieke partij geldt, dat de dwaling minder groot wordt, en de plicht wegvalt om een houding te brandmerken die onafwendbare gevolgen moest hebben later — *gevolgen die nu, drie jaar na den oorlog, be-slissend inwerken op de gansche politiek van hun groep, ja zelfs van hun partij.*

Mochten zij eindelijk toch den moed vinden, om eens voor goed met dit verleden af te rekenen — en af te breken!

II. — De Frontpers.

Aan het front verschenen twee bladen: « *Ons Vaderland* », te Kales, en « *De Belgische Standaard* », in De Panne. Het ware ten eerste onrechtvaardig beide bladen over één kam te scheren.

« *Ons Vaderland* » mag het orgaan der *Frontpartij* genoemd worden, en dit zegt genoeg.

« *De Belgische Standaard* » werd niet opgesteld in den geest van de *Frontpartij*. Hij was loyaal, maar hij bracht — vooral gedurende de kritische maanden — zekere artikels die de soldaten in denzelfden zin beïnvloedden als de vijandelijke (*Duitsche*) *propaganda*, artikels die geschreven werden onder den indruk van de drijverijen van de *Frontpartij*.

III. — Kamiel Huysmans.

De beruchte konferentie van *Stockholm*, in 1917, was een DUITSCHE LIST, een *Duitsch wapen*. Bewijzen hiervoor zijn er met de macht. Een enkel moge hier volstaan : Ludendorff, die toen niet alleen Duitschlands legers, maar ook Duitschlands politiek leidde, bekend in zijn *Mémoires* dat het *Duitsch Hoofdkwartier*, ziende dat het de oorlog met de wapens niet meer kon winnen, de *Konferentie van Stockholm* op touw zette als prikkel voor de socialisten en zwakmoedigen van de *Verbonden Naties*. Hij voegt er bij dat alleen *Clemenceau* in die list klaar zag.

Een van de hoofdrollen — misschien de hoofdrol — in die gevaarlijke *Duitsche komedie* speelde Kamiel Huysmans, lid der *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers*, Schepen van *Antwerpen* onder het burgemeesterschap van zijn trouwen maat *Van Cauwelaert*.

De twee eerste oorlogsjaren was de houding van den Heer *K. Huysmans* tegenover de activisten oprecht goed geweest. Zijn houding was toen zelfs veel ondubbelzinniger dan die van den Heer *Van Cauwelaert*.

Maar toen kwam *Stockholm*... En laten wij nu het woord aan een allerbest ingelichte, den heer von der Lancken (« *Bericht der Politieke Afdeeling bij het Generaal Goevernement in België, van begin Augustus 1917 tot einde Januari 1918* »):

« De *Vlaamsche Beweging* won ook aanhangers in de *socialistische partij*. De *Konferentie van Stockholm* was de prikkel. De *Antwerpse socialist Joris*, een boekhandelaar, stichtte te *Antwerpen* een *socialistische en pacifistische minderheidsgroep*, die opkomt voor een *dadelijken vrede* met verleening der *Vlaamsche rechten*. *Joris* werd, samen met den dagbladschrijver *Primo*, uit *Gent*, te *Stockholm* als afgevaardigde van dien groep ontvangen. Op deze wijze werd ook daar (op de *Konferentie van Stockholm*) het *Vlaamsch vraagstuk* open verklaard. De *Hollandsch-Skandinaafsche Kommissie* nam den eisch van *Vlaanderens kultureel zelfbestuur* in haar programma op. VAN DIT OOGENBLIK AF VERDEDIGT KAMIEL HUYSMANS DIT STANDPUNT TEGEN DE HAVERSCHE REGEE-

RING. — Einde 1917, stichtte men te Brussel dezelfde socialistische groep. In November ten slotte, ontstond er te Brussel een *centrale commissie* voor al de socialistische minderheidsgroepen. »

En zoo kwam het dan ook dat, toen op het meest kritische ogenblik, in 1918, Minister P. Hymans Kamiel Huysmans (in Holland) dringend verzocht om naar den Havere de opgehitste gemoederen der Vlaamschgezinde werklieden te komen stillen, deze laatste weigerde... Voor hem mocht er onheil geschieden — al stond de heele toekomst van België, waarvoor reeds zoo schrikkelijk groote offers waren gebracht, op 't spel!

Na den oorlog speelde de heer Huysmans min of meer in dien zin zijn rol voort!

Van tijd tot tijd, volgens de omstandigheden, volgens het speciaal belang van het oogenblik spreekt hij wel eens « in en uit », toont hij nu eens *dit*, en dan weer eens *dat* Janusgezicht. Zeker heeft hij een flamingantische overtuiging — maar deze ondergaat ailerhand schaakeeringen al naar gelang den interest van de socialistische partij, die steeds in de eerste plaats komt.

Men mag zich althans afvragen of zijn houding te Stockholm en na Stockholm, zoowel op Vlaamsch als op socialistisch gebied, niet *op voorhand* vastgesteld werd met andere socialistische leiders... Zouden zekere socialistische leiders niet voor doel gehad hebben hun mes langs twee zijden te slijpen?... Laf, oneerlijk en verraderlijk ware dit zeker geweest. Maar in politiek!...

IV. — De Heer Fr. Van Cauwelaert.

Gedurende den oorlog in Holland, waar hij het weekblad « *Vrij België* » en later, in 1917, het « *Vlaamsch Belgisch Verbond* » (7,500 leden) stichtte.

Zekere personen hadden onder den oorlog, en hebben soms ook nu nog, al te licht het woord *verrader* in den mond.

Het werd ook menigmaal voor den Heer Fr. Van Cauwelaert gebruikt. *Heelemaal ten onrechte nochtans*. Personen die met de Vlaamsche toestanden niet vertrouwd zijn, zijn eenigzins te verontschuldigen, want er ontstond al wel eens *onklarheid*. Maar anderen begaan hierbij een slechte en laffe daad, want ze kunnen hun beschuldiging niet ernstig staven.

Men mag ook niet vergeten, dat de toestand van den Heer Fr. Van Cauwelaert, als die van den meest vooraanstaanden en populaireren flamingant, erg lastig en ondankbaar was. Terwijl de activisten hem met listen omspanden om hem in hun kamp te krijgen, werd hij

voortdurend aangevallen — soms op hatelijke wijze — door zekere Belgische bladen.

Had hij heelemaal stand gehouden, hij zou een van de Belgen geweest zijn waaraan het Vaderland het meest ware verschuldigd geweest.

Maar de Heer Fr. Van Cauwelaert was ongelukkig een politieker — en alle dagen zien wij politiciërs hun eerlijke overtuiging opgeven om hun politieke positie te redden. Het gemis aan vertrouwen in de politieke leiders, dat zich sedert den wapenstilstand klaar aan den dag heeft gelegd (vooral bij de jongeren) berust juist daarop, dat men ziet dat de volksvertegenwoordigers vooral hun persoonlijke interest en dien van een eng kringetje verdedigen, en de groote vraagstukken liefst uit den weg loopen.

Om zijn hooge politieke positie te redden, heeft de Heer Fr. Van Cauwelaert getracht *het water met het vuur* te vereenigen, 't is te zeggen het *Belgisch* standpunt te verdedigen en *tevens niet gansch af te breken met de activisten*. Hij kon er niet toe besluiten het activisme gevaarlijk te heeten, en het te houden voor wat het eigenlijk was : LANDVERRAAD.

Zijn positie werd nog lastiger als, einde 1917, de « *Frontpartij* », waarvan hij tot dan toe als de leider gold, zijn houding halfslachtig vond, en hem liet weten dat hij ook dáár « buiten lag ». Nu was hij, de vroeger alom gevierde leider, haast als een generaal zonder troepen : in het bezet gebied hadden er anderen zijn plaats ingenomen, en aan 't front geschiedde nu hetzelfde (Legerarts kolonel *Daels*, en vooral *C. Verschaeve*).

Zoo gebeurde het dan ook, dat de Heer Fr. Van Cauwelaert zijn standpunt *verscherpte*. Hij viel de regeering met grooten drift aan. Hij eischte de onmiddellijke inwilliging en toepassing van hervormingen van fundamenteelen aard (bij voorbeeld dadelijke indeeling van het leger in Vlaamsche en Waalsche eenheden).

In Maart 1918 reeds verdedigde hij een programma (Programma van het « Vlaamsch Belgisch Verbond ») dat *feitelijk op hetzelfde peil* staat als dat van de *Unionisten* (meer gematigde activisten). Ook zijn houding in zake *activistische frontbeweging* werd rechtstreeks gevaarlijk. Zoo kon de activist Georges P. M. Roose een brochure, die ook naar het front werd gestuurd, schrijven :

« *Wat D' Frans Van Cauwelaert zegt over de wantoestanden aan den IJzer. — De Vlaamsche Plicht* », door George P. M. Roose :

«...Al wat de tegenpartij zal kunnen uitdenken om de beteekenis van de brochuren en van de daad der heeren De Schaepdrijver en Charpentier (de publicatie van de brochuren « Vlaanderens Weezang aan den Yzer » N. v. d. S.) te verminderen, zal zij verspreiden.

En we weten dat haat vindingrijk is.

Men zal de feiten in de brochuren (idem N. v. d. S.) vermeld, loochenen.

Laat ons dan bedenken dat Dr Frans Van Cauwelaert in Holland mededeeling heeft gehad van den bangen Vlaamschen nood in het Belgisch leger; met hem tevens het ruim zeven duizend leden sterke « Vlaamsch-Belgisch-Verbond ».

Het gevolg daarvan was een zeer merkwaardige brochure...

...De brochure is hier niet in den handel. En men kan het waarlijk betreuren. Haar lektuur zou voor vele maar te bange Vlamingen wonderlijk leerzaam zijn! En voor zooveel dat de gave der gezonde redeneerkunst den aandachtigen lezer geschonken is, *komt hij vast tot konkluziën, die van hem, morgen, onzen partijgenoot maken...*

...Vast te stellen is alleen dat Dr Frans Van Cauwelaert teekent 5 Januari 1918, wat wij twee en drie jaar vóór hem hebben geteekend...

...Vat ge tevens dat al wat MM. De Schaepdrijver en Charpentier schreven, waar is, *waar, waar!* NIETS DAN WAAR??...

... — Dat is de taal van een activist... van een verrader... een verkochte tegen 5 mark per dag!

— Neen, dikbuikige, best-Belgisch-brave-burgerman, dat is de taal van mannen, die zelf tot het Belgisch leger behooren, naar de onderteekende verklaring van Dr Frans Van Cauwelaert, Belgisch volksvertegenwoordiger.

— Maar bij de activisten heb ik nooit iets anders gelezen!

— We zouden niets anders kunnen schrijven... o gij, die het niet ver bracht in nadenken en nergens in handelen...

— België...

— België, juist, dat is de misdadigheid, de kanker, enz.... »

Natuurlijk wou de Heer Fr. Van Cauwelaert niets weten van *Duitsche* hulp; maar hij beging de groote onvoorzichtigheid ondubbelzinnig STEUN BIJ DE ENGELSCH E REGEERING te vragen (nota aan Consul-Generaal Maxse), waardoor hij *het principieel van het activism* goedkeurde: *inmenging van een vreemde mogendheid in zuiver binnenlandsche, zuiver « Belgische » zaken*. Onze regeering was erg in 't nauw gebracht. De activisten jubelden!

Als, in de Lente 1918, de *militaire toestand* van de Bondgenooten (na den *afval van Rusland* en het forsich inzetten van het *groot Duit-sche offensief*) uiterst kritisch was, deed men uit den Havere beroep op den Heer Van Cauwelaert, om de gemoederen van de activistische soldaten aan 't front te stillen. Hij kwam, en liet zich gansch door den Eersten Minister, den Heer de Broqueville, overhalen — wat bewijst dat hij *eigenlijk liefst regeeringsgetrouw en anti-extremistisch* was. Maar de activisten op 't front waren op tijd ingelicht geworden dat hij kwam voor de regeering: en hij werd er uitgejouwd!

Een ongeluk komt nooit alleen: zijn uiterst onvoorzichtige en onpaste nota aan den Engelschen Consul-Generaal Maxse (hierboven

reeds vermeld) geraakte in de handen van « *Het Belgisch Dagblad* » (tegen den Heer Van Cauwelaert). De publikatie ervan verwekte overgrooten ophef, en maakte hem heelemaal « onmogelijk » van den kant van de regeering.

Uitgejouwd aan 't front, verworpen door de regeering, en aanhoudend 't zij geprikkeld, 't zij gelokt door de activisten, verscherpte hij nog eens zijn flamingantisch standpunt, ten einde weer aan te kunnen knopen met de Frontpartij. « *Vrij België* » werd toen oprecht OPRUIERIG, vooral voor de soldaten aan 't front, waar het reeds, in alle opzichten, slecht genoeg ging, Hij had trouwens reeds bij de regeering aangedrongen *opdat deze met de Frontpartij zou onderhandeld hebben* (1) — dat beduidt met soldaten die zich in open opstand bevonden tegen de regeering en de militaire overheid, die met den « *Raad van Vlaanderen* » meewilden, die onze soldaten tot overloopen aanzetten, die desnoods hand in hand met de Duitschers wilden samen gaan, en die voor een afzonderlijken vrede waren. En uit de verklaring van den *Ruwaard A. Debeuckelaere* bij den Duitschen ondervragingsofficier vernemen wij dat, na het mislukken van zijn verzoeningspoging (zijn ongunst bij de regeering na de publikatie van zijn beruchte nota), de Heer Van Cauwelaert het standpunt der Frontpartij billijkte.

Op 't einde van den oorlog stond de huidige *burgemeester van Antwerpen* schouder aan schouder met de « unionistische » *activisten*. In zijn blad van 11 Juli 1918 had hij trouwens reeds *laten schrijven* :

(De schrijver doet alsof hij een droom had gehad. Onder dien droom vernam hij, in den hemel, het volgende gesprek tusschen den vinnigen *Jan Breydel* en den meer bezadigden *Pieter De Coninck*, waarvan de eerste het *activisme* belichaamt en de tweede *de actieve niet-activisten*.) « Goed dan, laat ik een heethoofd zijn, hoorde ik Jan Breydel net zeggen, — hij zag er ietwat opgewonden uit — maar ik ben het paard, zie je, en jij bent de luie wagen, en ik trek jou voort.

— Die vergelijking gaat niet heelemaal op, antwoordde Pieter bedaard, jij bent een paard, dat is zoo, en een best paard; maar ik ben de wagen niet, Vlaanderen is de wagen; ik ben de koetsier, die doodkalm op den bok zit en je ment. Denk er om : eng is de poort en smal is de weg die ten leven leidt, en weinigen vinden hem.

Ik keek Sint-Pieter verbluft aan : Twist men in den hemel ook al?

(1) Hij sloeg als onderhandelaar van den kant van de Frontpartij o. a. een zekeren Filip De Pillecijn voor. Dit heerschap, toen een der hoofdmannen der activistische revolutionnaire « Frontpartij » werd na den oorlog redactie-secretaris in den « Standaard », het blad van den H. Van Cauwelaert.

— Och, zei Sint-Pieter, Sint-Paulus en ik verschilden ook wel eens van meening, maar dat is zoo erg niet, als je maar de liefde hebt. En die hebben Jan en Pieter wel, allebei...»

De actieve niet-activisten en de activisten, ze hebben allebei de liefde voor Vlaanderen-boven-al. De eene partij is de koetsier, de andere is het paard, en zij zullen allebei den wagen van Vlaanderen wel uit het moeras halen...

In zijn bericht voor de periode Februari-Juli 1918 schreef von der Lancken :

« ... Zooals in Holland, waar de leider der passivisten, Frans Van Cauwelaert, altijd duidelijker het essentieel programma der activisten nadert, en alzoo den vijanden van de Vlaamsche (lees activistische N. v. d. S.) Beweging een machtigen steun ontnemt. »

Heer Dr Schaible, de « *Verwaltungschef für Flandern* », en Heer von Falkenhausen, de Generaal-Goeverneur, leggen er nog meer nadruk op, in Augustus 1918.

Hier zij ook herinnerd aan de laatste rapporten van de « *Kommissie der Zaakgelastigden* », en aan het *Bericht n° 11* (1-15 Oktober 1918) over de « **Flamenpolitik** » : er wordt ijverigst door de activisten een toenadering nagestreefd met den Heer Van Cauwelaert en zijn groep.

* * *

De Heer Fr. Van Cauwelaert zou er misschien graag willen toe bijdragen om het land te redden uit den *uiterst gevaarlijken* — *politieken en EKONOMISCHEN* — *toestand* waarin het verkeert. Maar hij ligt aan zware boeien, waarvan de schakels zijn kompromitterende zwakheden in het verleden voorstellen, en het slot zijn romantisch wilde politieke hoogmoed...

Enkele geestelijken.

Wat volgt heeft tot doel, den uiterst gevaarlijken geestestoestand te kenschetsen van een deel der geestelijkheid gedurende (en ook na) den oorlog.

Graag zou ik namen hebben weggelaten, doch wat baat het? Zijn ze niet reeds gekend? En zouden er geen lieden gevonden worden, die van dat verzwijgen zelf gebruik zouden maken om de echtheid der aangehaalde stukken en der feiten zelf in twijfel te trekken.

Ik weet hoe gevaarlijk het is, in België zulke zaken aan te raken, omdat juist schijnheilige lieden die zich achter het heiligste schuilhouden, aanstonds tuidkeels zullen roepen dat in eenige dienaren de godsdienst zelf wordt aangerand.

En nochtans hoe hebben de activisten en zelf de « minimalisten » van het slach van het « *Katholiek Vlaamsch Verbond* » het heerlijke figuur van Kardinaal Mercier niet voortdurend aangerand, hij die de ziel van België met een verhevenheid, die gansch de wereld in verrukking bracht, tegen den overweldiger wist te verdedigen, hij die zelfs bij den vijand eerbied afdwong! Met blinden haat werd hij bekampt, verlaagd, belasterd, omdat hij moedig en onwrikbaar het hoogste recht van een land verdedigde, het recht op het leven — ook tegen *die* Belgen in (mag men ze zóó noemen?) die het vaderland wilden wurgen toen het machteloos bijna onder 's vijands hiel lag neergesmaakt.

Indien men *hem* verwijt zijn *geestelijk, kerkelijk gezag* ten dienste te hebben gesteld van de politiek, de meest verheven, de heiligste politiek, hoe treft dit verwijt dan al degenen die hun geestelijk gezag voortdurend, en *bij alle gelegenheden*, misbruiken ten bate van een particularistisch programma dat hoogst gevaarlijk is voor 's lands eenheid, voorspoed en bestaan. Hier wordt ook niet alleen in volle oprechtheid gehandeld, maar bij voorkeur met a'llerhande sluiksche, walgelijke middelen. En nu is het juist van deze zijde dat de laster-campagne tegen den grooten kardinaal uitgaat : dat zegt genoeg...

In haar geheel genomen heeft de Belgische geestelijkheid een bewonderenswaardige houding gehad gedurende den oorlog. Naar de getuigenis van de Duitschers zelf vond men ze in haast alle levensgevaarlijke vaderlandsche ondernemingen, zooals spionage, grensoverloop van vrijwilligers voor het leger, verboden vlugschriften (bij voorbeeld « *La Libre Belgique* »). Een land dat zóó diep geloovig is als België had zoo heldhaftig niet stand gehouden, vier ijselijk-wreede jaren lang, indien de Belgische geestelijkheid, als geheel genomen, niet loyaal, niet *goed* geweest ware.

Hierin ligt nochtans geen reden om de gezindheid en de handelwijze van een minoriteit niet in volle licht te plaatsen en te schandvlekken. *Des te minder, daar die minoriteit steeds grooter werd naarmate het Duitsch-activistisch plan zich, onder de bescherming der Pruisische bajonnetten, gunstig ontwikkelde. Des te minder, daar sedert den vrede de kwaal verschrikkelijk onder de lagere geestelijkheid is aan 't woekeren gegaan. Zonder twijfel zien de meesten niet duidelijk de gansche draagwijdte van hun houding in. Maar de aard hunner bedoelingen verandert niets aan den uitslag, en vermindert het gevaar niet, dat zeer groot is.*

(Twee gevallen die *minder rechtstreeksch* belang hebben worden hier weggelaten.)

Aalmoezenier Dr Paul VANDERMEULEN,

sekretaris van den hoofdaalmoezenier van het leger.

Net als in andere legers, waren er bij ons « loopgravenblaadjes » ontstaan. Op een gegeven oogenblik bestonden er meer dan 150. Ongelukkig werden van den Vlaamschen kant sommige dier blaadjes de tolk van een *bedenkelijke* flamingantische propaganda.

We treffen o, m. aan : *De Payot van de Taalgrens*, *Het Evergemsche IJzerblad*, *Onze Temschenaars*, en het belangrijkste : *Het Limburgsch Studentenbladje*, het orgaan van het « **Algemeen Katholiek Studentenverbond** », uitgegeven door aalmoezenier P. Vandermeulen.

De Heer P. Vandermeulen was het *type* van een tamelijk groot gedeelte onzer Vlaamsche aalmoezeniers. *Zonder twijfel was hij als persoon volkomen eerbaar*. Maar hij had een gevaarlijk wanbegrip van het leger en van de oorlogstoestanden. Nochtans had hij den plicht na te gaan, wat er uit een leger gewordt indien de *tucht* er ondermijnd, de *eensgezindheid* er verbroken, en de *krijgsgeest* er vertroebeld en verlamd wordt. Nochtans ook had hij den plicht zich af te vragen *wat er bij dezen wereldoorlog op 't spel stond, wat deze wereldoorlog ons brengen moest* — namelijk het Duitsch of niet-Duitsch zijn van *gansch* ons dierbaar vaderland, de brutale heerschappij van het Pruisisch militarisme over *gansch* Europa of de zegepraal van het Recht en de Vrijheid voor alle volkeren.

Steekt de *lichtzinnige dwaling* van aalmoezenier P. Vandermeulen niet al te erg af op de vreeselijke opofferingen die onze bondgenooten, vooral het « gewantrouwd » Frankrijk, zich toen getroosten?...

En wat ware er uit alle theorieën en plannen van aalmoezenier P. Vandermeulen geworden, indien de Duitschers gezegepraald hadden? ... Dit hebben we klaar en duidelijk in het *Eerste Gedeelte* gezien.

Een paar uittreksels uit één enkel zijner artikels, verschenen in 't *voorjaar 1917*, met de bemerking dat de hier weggelaten gedeelten heelemaal op denzelfden toon staan. Zoo is bij voorbeeld *het den activistischen leiders in bezet gebied geschonken vertrouwen* voor het minst *uiterst gevaarlijk*.

Dit artikel mag aanzien worden als de *geloofsbekentenis* van het activism aan 't front.

« Is er wel een toestand uit te denken die hachelijker is dan de onze, Vlamingen, die in 't leger zijn? Terwijl dat zich ginds gebeurtenissen voordoen die ten goede of ten kwade van groot gewicht kunnen zijn in de Vlaamsche Beweging, staan wij hier, zonder hoofd, zonder orgaan, zonder inrichting, zonder leiding, *belemmerd*

vrij onze gedachten te wisselen om tot de eenheid te geraken van een te volgen gedragslijn, in de onmogelijkheid met juistheid te worden ingelicht over wat er verre van hier gebeurt, te vergeefs uitzien naar een gezaghebbend woord of naar een eensgezind samengaan der meerderheid onzer Vlaamsche voormannen, verdeeld tusschen de vrees den vijand in de hand te werken — of voor Vlaanderen eene gelegenheid te laten voorbijgaan, die over zijne redding voor de toekomst beslissend zou kunnen zijn.

Zoo staan wij ook weer voor de laatste daad van den Raad van Vlaanderen...

*Het is onjuist te beweren dat, door het feit zelf, dat ook de Duitschers die scheiding voorstaan, daarin een gevaar ligt voor België. Niet alle; wat het vijandelijk bestuur invoerde is in zichzelf en noodzakelijkerwijze nadeelig voor ons land, al zoeken zij dan ook vooral door de verdeling die er van voortkomt, er partij uit te trekken, tijdens de bezetting. Eenige jaren geleden, stelde de Waalsche professor Defourny, van de hoogeschool van Leuven, in de *Revue Sociale Catholique* de Bestuurlijke Scheiding voor als de meest gewenschte regeling voor België. De tusschenkomst van het Duitse bestuur verandert niets aan den grond der zaak; en *het is dan ook niet met groote volzinnen en scheldwoorden*, dat zij wordt opgelost, noch door 't geschrift van al-wetende persmannen, doch wel door ernstige studie en onbevoordeeld onderzoek.*

En verondersteld dat de Bestuurlijke Scheiding met het Belgisch belang niet vereenigbaar is, doch dat daarin de eenige redding ligt voor Vlaanderen, dan dient ze toch toegepast : want wij zijn eerst Vlaming en dan Belg; Vlaming zijn wij door de natuur en van Godswege, Belg zijn we enkel door 'n politiek verband. Waar hoofdbelangen van de Belgische natie het vergen, willen wij voorzeker bijkomende Vlaamsche belangen slachtofferen, doch moest het blijken dat onze levensbelangen als Vlaming niet overeen te brengen zijn met het Belgisch belang, dan zou ons Vlaamsch belang vóórgaan
EN EEN OMWENTELING WARE, ZOO ALLE ANDERE MIDDELEN NUTTELOOS BLEVEN, IN DIT GEVAL GEWETTIGD...

Moest de Belgische eenheid slechts mogelijk blijken ten nadeele der Vlamingen dan is die eenheid een wantoestand.

...En zoolang het tegenovergestelde niet bewezen wordt, willen we gelooven dat zij, die den Raad van Vlaanderen vormen, niet den vijand zochten te steunen, doch wel Vlaanderen te helpen, en dat, indien zij misschien inzagen dat die stap voor België kan ongewenscht zijn, zij hem toch hebben gezet uit liefde voor Vlaanderen, omdat het levensrecht van Vlaanderen vóórgaat voor dat van het Belgisch staatsverband. Niet te nauw moeten wij aan anderen slechte bedoelingen toeschrijven.

Wij betreuren dat Vlamingen er toe werden gebracht het heil voor hun volk te zoeken bij den vijand. Wij denken echter met bitterheid aan dat onvaderlandsch regiem waaronder Vlaanderen gebukt ging sinds lange jaren, en waaraan ondanks alle pogingen onzer voormannen, zoo goed als geene verandering was gekomen, waarvan zelfs het bloed onzer ontelbare Vlaamsche jongens ge-

sneuveld voor de « vrijheid » — voor de « onafhankelijkheid » der kleine naties, O SPOT! — nog immer geen verandering schijnt te brengen. Vlaanderen's belang wordt overal over 't hoofd gezien : geen « particularisme », geen « politiek »! En 't hart stilaan vult zich met bitterheid; onze eenvoudige volksjongens ook, in 't leger, beginnen het te voelen, ze worden bewust van hun Vlaamsch-zijn; ze voelen zich in alles ten achter gesteld, tenzij op het front, op het doodenveld! ZIJ DREIGEN RIJP TE WORDEN VOOR REVOLUTIE. Dat bewijst hoe onvaderlandsch, hoe onverstandig tevens, het regiem is waaronder wij leven; EN WANNEER HET VOLK DAN EINDELIJK ZIJN GAL UITSPUWT, WANNEER ER OMWENTELING KOMT — GELIJK NU IN RUSLAND — DAN VALT DE SCHULD DAARVAN NIET TERUG OP DIE VERBITTERDEN DIE HET ONRECHT NIET LANGER VERKROPPEN KUNNEN, DOCH OP DE VERDRUKKERS, OP HEN DIE BLIND WAREN, EN ONWILLIG OF ONBEKWAAM, OM DEN WERKELIJKEN TOESTAND EN DE WARE NOODEN VAN HUN LAND TE BEGRIJPEN.

HEBBEN DE VLAMINGEN VERKEERD GEHANDELD, DE SCHULD ERVAN KOMT VOORAL NEEF OP HET REGIEM DAT SINDS 1830 NOG IMMER VOORTDUURT, EN DAT DEZE MANNEN, DIE HUN VLAANDEREN LIEFHEBBEN, ER TOE BRACHT VOOR HUN VOLK HULP TE VRAGEN AAN DEN VIJAND VAN HUN LAND. (Verheerlijking van de activisten N. v. d. S.)...

Wat ware er gebeurd, in 't Engelsch, in 't Fransch, in 't Amerikaansch, in 't Italiaansch, in 't Duitsch leger, met een soldaat die, op een kritische periode van den oorlog, « filosofische betrachtingen » zou in omloop gebracht hebben, die ten slotte niets anders waren dan EEN UITERST DUIDELIJKE EN BESLISTE BEDREGING MET REVOLUTIE?...

En wat zou er, in ons leger, gebeurd zijn met een braaf, *eenvoudig* *pietje*, dat, onbedacht, op een van die oogenblikken van te neergeslagenheid of opgewonaeneid, zoo goed te begrijpen tengevolge van afmatting, ontbering en ontzenuwing door voortdurend levensgevaar (*dit at den Heer aalmoezenier Vandermeulen haast onbekend...*) niet aan een groot geaekte van ons leger, maar aan vier of vijf kameraden slechts een koortsachtig, vlug gekribbeld briefje zou toegestoken hebben, konddoende dat de oorlog onmenschelijk wreed en de tucht onuitstaanbaar drukkend was?...

Daar het den gezaghebbenden en over veel hooge voorspraak beschikkenden Heer aalmoezenier Vandermeulen gold, scheen het voldoende hem *af te zonderen*, door hem, *als brankardier* bij een tuchtkompagnie, op 't eiland *Cézembre* te sturen.

Hoe « voorzichtig » ook die maatregel aan alle onvooringenomen Vlamingen lijken mag, toch wierpen zich de activisten in 't bezet gebied, in Holland en in de Duitsche gevangenkampen, alsmede de opruiers aan 't front, gretig op de « zaak Vandermeulen » om ze als

hooge reklaam uit te buiten. Ook de Heer Fr. Van Cauwelaert en zijn orgaan « *Vrij België* » stemden in dit schel concerto van scheldwoorden en bedreigingen tegen regeering en militaire overheid in. Zelfs de « flamingantische » ministers hadden hierbij een *bedenklijk* zwakke houding. Maar hier houdt het schandaal nog niet op.

Na drie maand liet Havere den « *held* » terugkomen. Men ging zelfs zóó ver, hem opnieuw als aalmoezenier te willen aanstellen in de 1e legerafdeeling. (Deze was schitterend gekozen, want juist met haar had men later den meesten last...) Er werd slechts één enkele voorwaarde gesteld, *die geen « voorwaarde » had mogen zijn* : hij moest beloven voorloopig aan geen flamingantische propaganda meer te doen.

« *Geen oogenblik aarzelde hij om dat schandelijk voorstel af te wijzen.* » (« *Vlaanderens Weezang van den IJzer* »).

Hierop zond generaal De Ceuninck, de toenmalige oorlogsminister (de heeren Helleputte, Pouillet en Van de Vijvere waren toen ook minister...), Vandermeulen als brankardier naar 't hospitaal van Saint Lunaire.

Hierdoor had Vandermeulen, naar zijn aanhangers en verdedigers, zijn heldenplaats verdiend naast onze *Trezegnies*' en onze *Gabrielle Petit's*. En er werd alleen nog van hem gesproken als van een « *martelaar* »...

Ook hiermee is het nog niet uit.

Er bestaat zeker geen kwaad in, vrijmoedig uit te spreken dat de Heer Minister Helleputte soms gaarne een ander in zijn plaats laat handelen. Toen gebeurde het echter, dat hij eens zelf optrad.

De activisten boden den heer Vandermeulen een hulde-kelk aan.

Gezien al wat hij reeds op zijn kerfstok had, *gezien zijn uitdagende houding tegenover de militaire overheid* (hij beantwoordde immers dezer poging tot verzoening met de besliste weigering geen propaganda meer te voeren aan 't front), was het — maar mijn bescheiden meening — voor officieele menschen zeer passend hem niet te kennen ».

Maar de Heer Minister Helleputte dacht integendeel dat men hem nog meer belang moest toekennen, en noodigde hem aan zijn tafel uit. Hij noodigde een soldaat uit, *die onverholen opstond tegen de legerleiding*, de eenige autoriteit waarvan hij toen afhing. Maar wat zaten zekere politiekiers met de legerleiding in?...

Op dit diner zocht de Heer Minister den oud-aalmoezenier — dien België (ofwel zekere flamingantische groep) dus wel zeer noodig had? — er toe te brengen, bewusten kelk te weigeren. Het antwoord was te voorzien : Vandermeulen hield voet bij stuk — en zij die nog aan zijn heldendom twijfelden, bekenden nu zijn glorie...

Om de volle beteekenis van zijn optreden te vatten, hoeft men nog te bedenken dat aalmoezenier Dr Paul Vandermeulen de *sekretaris was van den hoofdaalmoezenier van het leger*.

E. P. CALLEWAERT.

Hij was op de hoogte van alles wat op 't front gebeurde en zeer goed aangeschreven bij de leiders der Frontpartij.

Daar de activistische brochuren langs den gewonen weg het front niet bereikten, wist E. P. Callewaert, waarschijnlijk door den invloed van zijn kled, een vertrouweling te plaatsen in de Engelsche uitgeversfirma *Washbourne*, en van dien alleszins geëerbiedigden naam werd misbruik gemaakt om op het front de nummers van «*De Toorts*» en aandere gekende *activistische bladen* te doen geworden, die niet alleen de eenheid van België gedurig aanrandden, maar openlijk *Duitschgezinde propaganda* voerden. Hij zond ook dergelijke lektuur in postpakjes verborgen.

Uit een brief (waarschijnlijk *Februari 1916*) uit Engeland geschreven aan Maurits G... knippen we 't volgende :

...Ik zou zoo blij zijn indien gij mij zoo rap mogelijk dien brief van Cyriel (Cyriel Verschaeve N. v. d. S.) zenden wildet, 'k *denk dat onze gedachten dezelfde zijn heel en al*. 'K KAN BELGIE, ZELFS SPIJTS DEN OORLOG, NIET GEREN ZIEN, zoolang België Vlaanderen niet geren ziet. De (hier een onleesbaar woord of een teeken N. v. d. S.) «*Vlaamsche Stem*» (1) is gestorven : zij ruste in vrede. Zij heeft haar werk verricht en 't was niet al slecht werk : ze heeft het oude flamingantisme, de keikoppigheid in 't leven herroepen en vele gedachten gelouterd en opgeklaard als zijnde *het, of een systeem van bestuurlijke scheiding als het eenigste afdoende middel, na den oorlog, voor Vlaanderens algehele geestelijke vrijheid*. (Onderlijnd in den tekst. « De activisten riepen eerst de bestuurlijke scheiding einde Maart 1917 uit. N. v. d. S.) Gij zult nu zien hoe «*Vrij België*» (2) die oude puinen der «*Vlaamsche Stem*» zal opbouwen tot haar systeem. Het is een feit anderzijds dat onze leiders tegenover het frankillonisme te verdraagzaam geweest zijn in dezen oorlog. (Dit hoefde men den soldaten te schrijven N.v.d.S.)

(1) « De Vlaamsche Stem », gesticht in 1915 in Holland, door den H. Fr. Van Cauwelaert en andere Vlaamsche leiders. Eerst loyaal. Ging om Augustus 1915 naar 't activistisch kamp over, onder de leiding van Dr Jacob en D^r De Clerck. De H. Fr. Van Cauwelaert had, met anderen, het blad verlaten als de overloop te duidelijk werd.

(2) Weekblad van de HH. Fr. Van Cauwelaert en J. Hoste Jr. in Holland. Deze woorden van P. Callewaert zijn wel wat kompromitteerend voor deze heeren...

Vreest niet voor Vlaanderen, 't is in goede handen. (Dit beduidt :
« Leven de activisten! N. v. d. S.)

Mijn beste groeten aan de Vlaamsche kerels daar. Zegt (sic.
N. v. d. S.) hen dat ik hen liefheb, en hen zegen.

Pater S. J. Callewaert O. P.

Indien de H. P. Callewaert aldus dacht in Februari 1916, hoe moest hij dan denken in 1918, op het voor België gevaarlijkste oogenblik. Hij verklaart trouwens dat zijn « *gedachten dezelfde zijn heel en al* » als die van C. Verschaeve. We zullen zien wat dit beteekent!...

Den 1ⁿ Augustus 1917 schreef Pater Callewaert het volgende op een kaart aan een vriend :

« Beste,

« ... *Ik krijg soms de Toorts.* (Zeer Duitschgezind en pro-activistisch Hollandsch-Vlaamsch tijdschrift, in Holland N. v. d. S.) IK BEN VOLUIT ACTIVIST, ALTIJD GEWEEST... »

De Heer E. Hullebroeck maakte sedertdien een huldlied op hem.

— Begin November 1921, predikte Pater Callewaert, onlangs uit Ierland teruggekeerd, in de St-Jacobskerk te Antwerpen. En de nieuwe burgemeester Fr. Van Cauwelaert zat, met zijn vrienden van 't stadhuis, op de eerts plaats. « *Zeg me met wie ge veekeert, en ik zal u zeggen wie ge zijt...* »

E. P. VOSTE.

Dominikaan, leeraar bij het « *Collegio Angelica* »

(« Belgisch College ») te Rome.

Na den oorlog, correspondent uit Rome bij « De Standaard ».

Wat wij hier mededeelen zijn uittreksels uit brieven aan zijn vriend C. Verschaeve.

Onder vele opzichten staat E. P. Vosté gansch onder den invloed van C. Verschaeve, voor wien hij een ware vriendschap heeft, gansch doordrongen van eerbied voor zijn karakter en zijne kunst, die ten andere niet te onderschatten zijn.

De uittreksels zijn des te belangwekkender, daar E. P. Vosté een zeer aangeziene betrekking te Rome vervult, en in nauwe betrekking staat tot verscheidene personen die bij den H. Stoel over invloed beschikken.

De brieven van P. Vosté en C. Verschaeve werden niet alle de post toevertrouwd, voor dewelke een soms strenge censuur bestond. Zekere (vooral de « gevaarlijke ») werden door betrouwbare kennissen besteld, op reis tusschen Rome en België.

Houding tegenover België.

België scheen voor E. P. Vosté iets monsterachtigs. Zijn ideaal was een *vereeniging van Vlaanderen met Holland* — een vereeniging die volgens hem vroeg of laat moet gebeuren.

Op 4 September 1917 schreef hij :

Deze namiddag was ik op diner bij minister Van den Heuvel. Bij het kopke koffie en sigaar kwam 't gesprek op de activisten en de Vl. Vr. Hij zei wat hij dacht... is voor de Vl. Hsch..., d. i. voor hooger onderwijs, maar tegen verplichting van algemeen vlaamsch onderwijs in de Vl. provinciën (zonder dat, zijn we foutus!...) Dan heb ik ons kalm verdedigd... De taal is de taal van 't volk en van zijn grond; de Fransche is bij ons eene intruse... Wat misvormd is door verdrukking moet hervormd worden naar recht door wet en dwang; 't recht wil het... Hier werd het gesprek hevig... Me dunkt mijn woorden hadden hun doel bereikt en reeds was minister bezig met een gebuur over *une affaire quelconque*... Zonder iets, sprak ik met hem mee. Oh, vriend, u mag ik dat wel zeggen... verbittering ook moet ik verkroppen, ik haat... haat... haat... omdat ik mijn groot dierbaar volk vurig bemin. Voor mijn volk, mijn hart en mijn hoofd, voor Italië mijn *Vermaccaroniseerde* (onderlijnd N. v. d. S.) beenderen! en voor Fr... (Frankrijk N. v. d. S.) « quod in secessum mittimus ». (Een weinig elegante omschrijving van het beroemde woord van generaal Cambronne. « Wat we in den W. C. brengen ». N. v. d. S.), 't zijn woorden van den bijbel...

Ja, vriend, wij zijn ongelukkige Vlamingen... 't Noorden, Duinkerke, Rijssel tot aan Kamerijk, rukte men ons af, men scheidde ons van onze stammen, van onze stambroeders van Nederland... en daar staan we alleen als een blinde-bedelaar die op niemand mag rekenen, op niemand mag steunen : ons *uitbuiten* (onderlijnd N. v. d. S.) dat is de diplomatie onzer vrienden, dat was de reden waarom men ons in '30 scheidde. Da's 't noodlottigste jaar in onze historie. Kurth erkende me dat eens, maar hij stelde zich op ekonomisch standpunt... Hooger beschouw ik de vraag : '30 is 't noodlottig jaar, daarop volgen 80 jaar verdrukking, methodisch, toegepaste ontvlaamsching en verfransching... Terug tot '30! Of in België : onafhankelijk op alle gebied en langs alle kanten, met den geest en de tong naar 't Noorden, vandaar klinken broederklanken!... daar kloppen broederharten!... Met ons plan van vervlaamsching en ontfransching vooruit. Bereiden we de krachten op zedelijk en wetenschappelijk gebied. Beurzen gesticht voor Vlaamsche volksjongens die later mannen zullen zijn... Beurzen voor Vlaamsche werken op alle gebied... we moeten *à l'assaut des places, à l'assaut de la forteresse... à l'assaut de Bruxelles!*... Wel overdachte plannen gemaakt en vooruit : de tijd en 't recht, 't verwint het al!

De Ministers vinden natuurlijk geen genade bij hem, tot zelfs Minister Pouillet niet. In een brief van 4 Februari 1917 roept hij hun toe : « Ongelukkigen, misdadigers! »

Later schrijft die strijdlustige monnik :

't Zij Monseigneur, Bisschop, of Minister — spreken ze me in 't Fransch, willen ze niet antwoorden, zooals Minister Poulet : dan zijn zij te misprijzen boeren, en men zal 't weten!

Op 3 Maart 1918 lezen we :

Vaarwel, de goede God beware u in vrede; hij sta u bij in alle gevaren... Wat zou ik eens lang over vele zaken willen spreken! Want Rusland's nederlaag is iets wreeds voor West-Europa! *Parce Domine Parce populo tuo* (1)! Wee de wereld en vooral Europa, indien Duitschland's zegevierende arend in harden hoogmoed over ons heerscht! Wat zal er nog van ons geschieden : want Duitschland is hoogmoedig... en hoogmoed is van Satan.

Wat denken na zoo iets?

Waarom dan in vollen oorlog de prachtige weerstandskracht van België trachten te ontzenuwen. Waarom samen met C. Verschaeve het hoofd van een ongelukkige kinderlijke natuur als K. Van Sante op hol brengen, en hem in de armen van den vijand werpen, om er mede te werken aan het — God zij dank! — mislukte plan, dat het leven aan duizenden en duizenden onzer dappere jongens zou hebben gekost?...

Zijn Vlaamsch ideaal.

E. P. Vosté wil dat de Nederlandsche taal behoorlijk in Vlaanderen worde gesproken; zelfs vele intellectueelen doen dat niet, zegt hij, en daarin heeft hij tweemaal gelijk.

Dit kan volgens hem echter alleen door BESTUURLIJKE SCHEIDING verwezenlijkt worden. Op 23 Februari 1918 schrijft hij :

Redenaars en schrijvers zal Vlaanderen hebben als wij Vlamingen aan ons Vlaanderen zullen weergegeven worden door bestuurlijke scheiding en zedelijke toenadering met 't Noorden, dat is de *conditio sine qua non*. Anders blijven we taalkreupelen en geest-eunuchen.

Op 4 Oogst 1917 had hij dat ten andere reeds onomwondener uitgedrukt : België moest gesplitst en Vlaanderen bij Holland.

Aan Kard. van Rossum bood ik ook een exemplaar met opschrift in de Moedertaal van 't *eene volk* dat we met Noord-Nederland zijn... en zullen worden... de tijd zal den drang der natuur (tegen alle vervloekte diplomatie) eensdaags verwezenlijken, want dat is mijne eenige gedachte in zake politiek.

(1) Heer, spaar uw volk

E. P. Vosté en de Frontpartij.

Hij schijnt het gansch eens te zijn met het bekende : « Omver en erover ! »

Beroep op 't geweld.

2 Februari :

Wat we door de macht van ons recht niet zullen bekomen, zullen we dus moeten afpersen. We zullen het!... en onze mannen leerden de wapens niet dragen voor niet. *Historia doctrix* : de oorlog is een gevaarlijke school voor de dwingelanden.

4 Oogst 1917 :

...Eens, toen ik hem mijn gedachten met... uiteendeed... erbijvoegend dat onze Vlamingen nu ook met de wapenen leerden vechten, hetgeen hoop en waarborg is voor onze rechten... dan viel hij bijna in pamoison. Voorzeker bidt hij iedren dag voor mijn bekeering maar de goede God der waarheid bewaart me beter.

4 September 1917 :

Ja, 't is tijd... de oogen moeten open : of zullen opengestoken worden: de hoofden moeten zien of barsten; en harten, want er zijn er veel vijandige, moeten we, zoo 't noodig is, breken : tijd van klagen en zuchten, tijd van werken en wreken; tijd van vrede, tijd van oorlog. Ja 't is de tijd... En van wat er in bezet (onderlijnd N. v. d. S.) België gebeurd, zijn ze de schuld. Ze zeggen nu, ja, er waren misbruiken... Men heeft ze hun getoond!... en ze misprezen ons... Ja, er zijn wel misbruiken geweest... Ze zijn er nog... verbetering... 't is tijd van werken, we hebben 't getal en de macht met het recht. 't Is tijd... 't is tijd. Ah, onze vijanden die dat voelen, zouden 't licht willen dooven... ja velen haten ons des te meer daar 't licht helderder schittert! 't Is tijd.

Ten dienste der Frontpartij.

C. Verschaeve heeft waarschijnlijk in een brief geschreven over de voorvallen aan het front in Juli 1917. Inderdaad op 11 Juli 1917 werd het eerste vlugschrift « Open brief aan den Koning » door de Frontpartij verspreid. E. P. Vosté antwoordt hierop 19 Oogst 1917 :

Nu verlaat uwe gedachte me geen oogenblik meer... in den dag en 's nachts... wees gerust mijn goede vriend, 't is geen verstorend verdriet, geen drukkend hartzeer. *Et nos in Deo omnes!* Maar, beste, ook in waarheid en in licht : *in lumine tuo!* Wat gebeurt, moest gebeuren in 't geval dat verblindheid voortduurde; en ingezien de

omstandigheden, mocht men dat reeds voorzien den 1 Augustus van het ongelukkigste jaar dat ooit voor Vlaanderen klonk. Wij... bestuurd door hen... en met genen. Ja dat moest gebeuren : daarom schreef ik u alles wat ik u schreef.

Herlees nu, en zie wat ik u heb aangeraden; *lafheid*? (onderlijnd N. v. d. S.)? daar zijt ge niet bekwaam voor; ook geen *stilzwijgen* (onderlijnd N. v. d. S.)... herinner u den tijd van vóór uw soldatenliederen en 't kerkeboek. Uwe stemme moesten onze dappere ideaaljongens hooren. Dat vroeg ik u niet om uw *ijdelheid* (onderlijnd N. v. d. S.) te vleien, dat zou me onwaardig geweest zijn, en ijdel zijt ge niet. Wat ik u vroeg met anderen zooals Jw. Belpaire, en wat ge gedaan hebt... vroegen we en deedt ge voor het zedelijk *welzijn* (onderlijnd N. v. d. S.) onzer verlatene jeugd. Gode zij dank, en 't centrum der besten werd Alveringhem! Ja, het leger, het hoogere leger der zielen hebt ge, beste Vriend, *wel gediend* (onderlijnd N. v. d. S.)! De getuigenis van uw zuiver geweten en de *liefde* (onderlijnd N. v. d. S.) niet alleen de bewondering, men bemint u, de liefde van die groote schare, die u voor drie jaar maar met name kende; deze wezen uw troost vóór Jesus aan het Kruis. Maar moed, stil en diep en hoog. Onze vrede zal niemand storen, we lezen in Jesus' liefde en wie zou ons kunnen scheiden van Jesus' liefde?... Overal zullen we een altaar vinden waar we met Jesus, het onschuldig offer, ook ons zelve bereid zijn te offeren... Overal zullen we in de gemeenschap der Engelen en heiligen leven met de martelaren en edelmoedige maagden van Vlaanderen. Leef en werk rustig en godvruchtig voort. Wat is uw woord toch krachtig als ge me schrijft dat ge u niet bewust zijt brutaal of onvoorzichtig geweest te zijn, maar dat ge integendeel uw invloed hebt gebruikt om vrede te laten heerschen en om veel kwaad te vermijden. Vooruit zoo!

23 FEBRUARI 1948. — Dit uittreksel is van buitengewoon gewicht voor de geschiedenis der revolutionnaire beweging op het front.

Volgens hetgeen we in andere dokumenten vinden en volgens de onomstootbare beteekenis der woorden

Wees gerust en heb betrouwen in mij, houd me op de hoogte. Geen gelegenheid zal ik laten voorbijgaan zonder de goede zaak te dienen, doch niet als afgevaardigde van een fractie des legers, maar als privaat persoon.

Cyriel, een professor als ik hier, staat te veel in 't zicht, en riskeert te veel; des te meer dat onvoorzichtigheid (zooals geweld!...) altijd tegen ons keert. Over die kwestie *van geweld* sprak ik klaar.

dringen deze gevolgtrekkingen zich op :

1° *Dat het plan door C. Verschaeve aan E. P. Vosté bestond in het gebruik van een der twee vroeger opgesomde middelen : gewapende oproer — gedachte die later werd opgegeven bij gebrek aan voldoende waarborgen voor welslagen, ofwel het rechtstreeks in betrekking treden met den Raad van Vlaanderen en de Duitschers;*

2° *Dat de Frontpartij rechtstreeks te Rome trachtte te werken, 't is te zeggen door Rome. Dit verwondert niet, als men denkt dat de leiders zelf bekennen dat de overgrootste meerderheid hunner volgelingen klerikalen zijn. Vergeten we overigens niet, dat zelfs sommigen dier aanhangers sindsdien teruggekeerd zijn in den schoot van het K. V. V. (Katholiek Vlaamsch Verbond) zonder nochtans hunne vroegere sympathiën prijs te geven, zoodat er eene niet te loochenen affiniteit tusschen oude en nieuwe partijgangers bestaat, wat in vele omstandigheden duidelijk aan 't licht komt.*

Anderzijds merke men het gemis aan logika op bij E. P. Vosté. Na er aan geholpen te hebben om het vuur aan de schuur te steken, jammert hij luide zoo de oogst in de vlammen opgaat. Maar het kwaad is niet te stuiten. Dezelfde houding neemt hij aan na het overloopen van zijn duurbaar « Karel'tje » (*Van Sante*).

Even onbewust handelen vele zoogezegde minimalisten, die medehelpen den dijk doorsteken, maar dan weeklagen en onschuld betuigen bij het zien der vernielende kracht van het bruischende water.

En nu moet ik u spreken, Cyriel, over zaken die u misschien pijnlijk aandeden; in alle geval ik gevoelde me ongerust en droevig. Karel schreef me dat mijn antwoord op uw vragen eerder slechten indruk heeft gemaakt en dat hij me heeft moeten verdedigen. Beste Vriend, ge hebt misschien te veel vertrouwen of liever ge hebt te groot gedacht van mijn klein oordeel... Ge vroegt me wat ik dacht over uwe werking... Eerst was ik zinnens daar niet op te antwoorden en dat te laten vallen, denkend dat ge wijzer zijt dan ik in mijn eenzaamheid eerst als van Gods hand geslagen was... toen ik dat alles hoorde en las en overdacht. 'k Dacht op mij... 'k dacht op u. Ja, dat was ernstig... erg! De eerste vraag die mij opkwam was de vraag van 't geweten : Mag ik? Mag ik a'ls lid eener Orde als prof. in paus. Universiteit. mag ik zoo onderhand en toch openbaar tegen M. M. optreden? 't Ware een onvoorzichtigheid, een onbezonnenheid zonder weergâ, en toch lagen die papieren daar en kwam de vraag van u... Dan geschiedde wat u weet. Na dagen overwegen wilde ik dan neerpennen wat ik over uwe werking dacht : 'k wist dat het ernstig was, en 'k schreef dit kaln voor God en mijn geweten als Vlaming en Belg, die van verre misschien beter de waarheid ziet... Dan schreef ik wat ge gezien hebt. Staat het u niet aan, Cyriel? Wel 't komt van iemand die geen gezag heeft, maar die u bemint... als priester, als burger, als zuivere glorie van Vlaanderen. Uw geluk wil ik en de eer van Vlaanderen en België. 't Grootste ongeluk is dat iemand anders u raad kan geven en u tegen alle gevolgen waarborgen... Als we eenige jaren verder zullen zijn en als ge dan zult denken op wat ge deedt... zult gij zelf verwonderd staan over uw durven en p. Vosté's antwoord beter verklaren *L'œil ne voit pas ce qu'il touche*... Moest onze vriendschap door dit geval verslappen, 't zou me een groot verdriet zijn... in dit wederzijdsche lijden, de-

ééne om den andere, moeten we breed elkaars standpunt begrijpen. En vriendschap, zooals de onze moet steun zijn en licht in ons aarzelen en twijfelen. De goede God helpe U in deze heilige zaak waar God met ons is, maar waar velen tegen ons zijn en Gods werk en recht in gevaar kunnen brengen zooals het door ons ook kan te niete gaan. Bij herhaalde lezing van Judas had ik eenige nota's genomen vooral op bijbelsch gebied, 'k meende u daarover te schrijven, maar 'k vind die papiertjes niet meer. Karel heeft ze toch, zonder toelating niet, meegenomen? Sint Antonius toch, waar zijn die papiertjes gevlogen? Heeft ze Karel V. d. Espt. meegepakt? Al die mannetjes zijn hier op prof.'s kamer lijk thuis. Hierbij mijn laatste gesprek met Mgr. de 't Serclaes. Dat zal u reeds overtuigen dat er op Vl. gebied niets te Rome zal geschieden, zonder dat het hier gelijk naar zijn eerste oorzaak komt. Begrijpt u 't delicate van mijn toestand? Wilt u dat ik invloed beware dan moet mijn faam ongeschonden blijven en moet ik vriend van allen blijven : zoo alleen kan 't zaad der Vlaamschgezindheid in de harten geworpen worden en 't zal er, dank zij de stralen mijner vriendschap, opschieten en groeien en vruchten dragen...

Dinsdagavond. — Dezen namiddag gebeurde er iets in mijn klas dat ge moogt weten. 'k Sprak van Jansenius Gandavensis... en roemde zijn Concordia... geschreven te Tongerloo; 'k vertelde dat Jansenius, professor werd te Leuven... later pastorale bediening uitoefende in 't Bisdom Yper... dat woord ontroerde me. *Civitas gloriosissima!* riep ik uit, nooit weergalmt mijn stem zoo... 'k was diep ontroerd — *decorata Sanguine, Sanguine Martyrum!* Eenige studenten gingen in de handen klappen, zij ook waren verwonderd... maar 'k sprong gauw op iets anders!

Vrijdag 1 Maart. — Gister avond uw kaartje ontvangen. E. H. zat hier juist. Hij zal u wel zeggen hoe ik naar uw schrijven verlangde. 't Was 3 weken dat Kareltje vertrokken was. Hij had tweemaal geschreven; de koster had ook geschreven... onze kapelaan alleen zweeg : 'k wist dat 1^e deel van mijn laatste brief u had verwonderd, daarom vreesde ik dat, maar neen! zoo klein zijt ge niet! Wees gerust en heb vertrouwen in mij, houd me op de hoogte. Geen gelegenheid zal ik laten voorbijgaan zonder de goede zaak te dienen, doch niet als afgevaardigde van een fractie des legers, maar als privaat persoon... vrij een opinie te uiten als die gesteund is. Schrijf me dus dat u mijn besluit en zienswijze goedkeurt — begrijpt ge ze niet, patientie, de toekomst zal me gelijk geven. M. H. keurde me goed. Cyriel, een professor als ik hier, staat te veel in 't zicht, en riskeert te veel; des te meer dat onvoorzichtigheid (zooals geweld !...) altijd tegen ons keert. Over die kwestie *van geweld* sprak ik klaar.

E. P. Vosté en K. Van Sante.

Er is reeds meermalen spraak geweest van K. Van Sante, en de uittreksels die volgen zijn sprekend genoeg, opdat elke inleiding overbodig zij.

K. Van Sante heeft me geschreven. Wees voort goed voor hem.

Hoog Edele Heer Minister,

Ik, die teeken, Van Sante
Carlos, soldaat. bankardier van 2de klas
oorlogsvrijwilliger, sedert den 4 den
Ogost 1914; bij 't 23ste linie regiment.
heb de eer van uwe hooge welwil-
lendheid de toelating te verhoopen,
om een verlof te gaan doorhangen
bij mijne herkelijke oversten te Rome-
Italië

Carlos Van Sante

soldaat. bankardier

23ste linie g. R. u. I. D. A.

Rome, 14 Décembre, 1917.

A Son Excellence
le Ministre de la Guerre.

Excellence,

Je vous prie de bien vouloir permettre à
M^r. Ch. Van Sante (brancardier ecclésiastique, C.I. B.I.)
de passer son congé à Rome. Le Collège Belgique sera
heureux de lui donner l'hospitalité.

Agreez, Monsieur le Ministre, avec mes
remerciements anticipés l'expression de mon plus profond
respect.

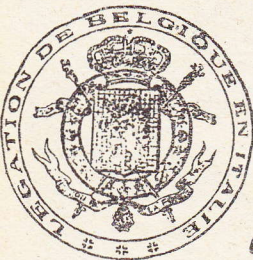
J. J. M. Vorté
professeur au Collège Belgique

De Louvain, Ministre de Belgique près S. M.
le Roi d'Italie, certifié comme suit personnellement
le Révérend Père Vorté, un des membres les plus
honorables de la Colonie belge à Rome, que toute
fai peut être ajoutée à sa déclaration ci-dessus
et que la signature y apposée est bien la sienne.

Rome, le 14 Décembre 1917.

Le Ministre de Belgique,

Uvendensteen

Nr 7. Portret van Van Sante en van den E. P. Vosté.

't Is een engel die veel voor u en voor mij bidt. Hij zal nu, op mijn aanvraag, al zijn communies voor u doen.

Kareltje schrijft me dat ik weldra bezoek zal hebben van twee uwer vrienden. Dan zal ik maar een klein chronica beginnen. Van harte dank voor uw vaderlijke goedheid jegens Karel; meer zeg ik niet : ge weet dat ik hem geerne zie om zijn schoon karakter en zijn groote liefde voor onze heilige familie.

Zooeven een telegramma van Karel : « Suis en rou'e pour Rome! » Hourah! Cyriel, nu heb ik dus een vriend gezien en gehoord, *eadem velle et nolle, haec demum amicitia est* (1)! *Deo Gratias* over het verleden... **BETROUWEN VOOR DE TOEKOMST** (in 't groot N. v. d. S.)! *Vigill! Quid de nocte* (2)... Waak.

K. Van Sante, te Rome gekomen omstreeks 15 Januari, drager van eene gewichtige zending der Frontpartij, was rond 10 Februari op het front teruggekeerd. Daar werd te dien tijde de samenzwering gesmeed. Onder den invloed van C. Verschaeve, zooals Van Sante zelf het ons zeggen zal, liep hij den 4ⁿ Mei naar den vijand over om te Kortrijk den vorigen *afgevaardigde der Frontpartij, J. Charpentier*, terug te vinden. Zijn doel was, niet alleen *het verband daar te stellen tussehen Frontpartij en Raad van Vlaanderen*, maar ook zooals hij zelf zeggen en schrijven zal, pogingen aan te wenden om de **DESERTIE OP DE GROOTST MOGELIJKE SCHAAL** te bewerken.

Den 8 Mei zond u me 't droevig nieuws van Kareltje's verdwijnen.... en sedert blijft u zwijgen. U kan daar redenen toe hebben en 'k vergeef het u. Maar dat nieuws heeft me groot verdriet aangedaan. Kareltje was me een lieve zoon, 'k beminde zijn schoone ziel, zijn brieven, hoe kort en onbeduidend soms ook, waren me altijd aangenaam.... in mijn eentonige eenzaamheid, waar de liefde van- en de gedachte aan mijn dierbaar Vlaanderen in volle waarheid mijn grootste troost is en als een aardsch paradijs is voor mijn vermoeide oogen, verbeelding, hart en ziel Iets van daar, een stuksken papier met een vriend. geschrift... een gedacht van ginder... Oh... 't kan kinderachtig zijn, maar in die vreeselijk-droevige tijden is dat me een verkwikking die me lichaaamlijk en geestelijk opbeurt. In zijn onbeperkt betrouwen, in zijn kinderlijke liefde jegens mij en in zijn geestdrift voor eenzelfde ideaal... kan hij alleen zóó schrijven en kon hij alleen zóó troosten. Gods wil geschiede voor Vlaanderen's welzijn en Kareltje's geestelijk welzijn in tijd en eeuwigheid! In edelmoedigheid, die we Kareltje leerden, wil ik niet kleiner zijn dan mijn kind! Maar wat zal nu van hem geworden; als hij nog leeft? Want wie weet of hij niet op een bajonet viel, en de arme-

(1) Hetzelfde willen en niet willen, daarin bestaat de vriendschap.

(2) Wachter! wat is er van de nacht?

Samaritanen, onze brankardiërs kunnen zich maar met een rood kruisken verdedigen ! Nogmaals God's wil geschiede !

E. P. Vosté schijnt dus niet te weten dat « *verdwijning* » eenvoudig zeggen wilde « *overgelopen naar den vijand in 't activistisch belang* ». Wanneer men 't hem later duidelijker zal doen verstaan, weigert hij zelfs er aan te gelooven en noemt zulke beweringen laster.

Het is een bewijs dat hij in werkelijkheid nog wat achter stond bij zijn vriend C. Verschaeve.

Dierbare Vriend,

Nooit heb ik met zulk ongeduld op een brief gewacht als op uw laatsten van 2d. 'k Heb hem gelezen, herlezen en nog gelezen, daar in de censuur navolgend die er wel geen pen doortrok maar er andere sporen van vuile p... lieten.

Arme dierbare Karel; schoone en groote ziel, neen de lage zielen, en die zijn de overgroote menigte, zijn zulker zielen niet waardig en kunnen ze niet begrijpen, daarom moeten ze kleingeestig die zielen benijden en vuilmaken. 'k Heb veel geleden sedert uw eerste kaart maar we moeten sterk zijn ook tegen ons hart; Karel'tje gaf ons 't voorbeeld... Maar wat al hypothesen door mijn hoofd rolden, kan ik hier niet schrijven. Antoontje (nog een helder schoone ziel), als je Antoontje ziet zal hij u wel spreken... maar nogmaals dat *wil* ik niet schrijven. 't Eerste nieuws dat hier over K. 's verdwijnen toekwam was van P. Rousseaux, die Karel ook geern ziet...hem beziet nief Walen-oogen. P. Rousseaux is de Vl. vraag nochtans genegen; daarom is hij Wallonisant. In een brief aan onzen overste (niet den algemeenen overste, maar den overste van 't klooster) schreef hij over de zaak, en vertelde al wat er gezegd was, K.'s verdwijnen toeschrijvend aan Vlaamsche gedachten. Daartegen heb ik geprotesteerd, ook bij den algemeenen overste die over tijd een brief moet ontvangen hebben van Marinis tegen Karel; da's een gissing, maar de tijden maken ons slim, en die gissing is voor mij een zekerheid geworden, waardoor Marinis laag in mijn achting viel : naar hooger oversten schrijven is altijd gemakkelijk, maar des te lager dat de onderdaan zich tegen deze onmiddellijke oversten niet verdedigen kan : a priori heeft de onderdaan ongelijk. Dan kwam een brief van Gustaaf die 't zelfde nieuws had vernomen van Carbonez. Daarop volgde een lang schrijven van P. Ansiaux, de groot-gekwetste die in de Panne ligt. Da's een duts, die Karel als een broer bemint... 'k heb geweldig geprotesteerd tegen zijn schrijven en zijdelings op R. X. trommelend... Tegen hen, zoo 't noodig is, zal uw brief eens dienen in den raad der provincie, moest Karels kleeding in de orde moeite lijden... want zulke mare kan gevolgen hebben. Eindelijk ontving ik een kaart die schandalig is. 'k Had geschreven aan Karels aalmoezenier nopens mijn briefwisseling; de helft van een brief aan K. was voor u, plus een foto van 't B. College, 'k schreef in 't Vlaamsch en zeer beleefd. Daarop gewerd me 't volgende (op een Engelsche post-card, dus open) 28 Mei 18. — « Mon révérend Père, je répons moi-même à votre honorée carte

envoyée à l'aum.-adj. D'août, 9e C. Z.-104. Très mauvaise nouvelle : Votre cher C. V. S... est *transfuge* (door V. onderlijnd). Impossible de vous donner des détails sur cette action diffamante. Steyaert Th. aumônier divre Z. 277 A. B. » Is 't niet onbeschoft ? lees *votre cher* en dan *diffamante*... zonder eerbiedige groeten, zonder verzachtende woorden... Ofwel gelooft deze heer dat Karel me dierbaar is, en dan mocht hij dat eereschendend woord niet schrijven. Ofwel gelooft hij 't niet... en dan is dat « cher » spotternij. Onbeschoft! en dat voor een priester des Heeren! 'k wil hem niet antwoorden, zulk gebrek zit te diep, en nog min schrijf ik aan Marinis om daartegen te protesteeren, want hij ook boezemt me geen betrouwen in. Ze zullen de gevolgen hunner gebreken zelf wel ondervinden... Lijk Jesus moet een priester altijd zacht zijn en ootmoedig van harte... 't Gebeurt te dikwijls, moederzaliger zei me dat eens als ik klein was en toen er nog al eenige priesters en paters thuis kwamen. 't Gebeurt te dikwijls dat de priesters hun geestelijk gezag laten ont-aarden in harden hoogmoed... 't Is een natuurlijke beking, maar 't doet toch zoo groot kwaad aan de rechtschape zielen... 'k Dank den goeden God, kloosterling te zijn en prof., dus ver van de wereld te leven, anders zou 'k een geweldige revolutionnair geworden zijn. Robrecht die me jong gekend heeft, zou u daarover kunnen spreken. Die heer Steyaert moet dus ofwel aalmoezenier in autocraat verroest zijn of een almoezenier in ijzer officier verrot, en dat's hetzelfde; ijzeren kop en hart. Wee zulken, want ze vallen gemakkelijk !

Ziedaar nog eens de geschiedenis van splinter en balk, die men overal in de geschiedenis van activisme en minimalisme terug vindt. Het ware een geluk voor België geweest, zoo er wat meer aalmoezeniers als de E. H. Steyaert waren geweest...

Kort nadien vernam E. P. Vosté de gansche waarheid door K. Van Sante zelf, niet meer door post of bode, maar door de zorgen van het *Duitsche Hoofdkwartier* zelf, bij middel der diplomatieke valies van het Vatikaan.

Ik dring er nog op aan bij 't einde van deze treurige zaak, hoe gevaarlijk het is de godsdienst in de politiek te mengen, waar niets bij te winnen en zooveel in aanzien en eerbied te verliezen is.

Na den oorlog.

Na den oorlog werd Pater Vosté, over wiens ideeën we nu voldoende ingelicht zijn, Romeinsche korrespondent van « *De Standaard* », het blad van heeren Helleputte, Pouillet, Vande Vijvere en Van Cauwe-laert...

C. VERSCHAEVE,

leider der Vlaamsche beweging in het bezet België.

Assisenhof van Gent. — Zaak Dosfel.

(Volgens verslag van « De Standaard », 13 Juli 1920.

« ... Voorz. — Hadt gij geen kennis van een Legerkomiteit?

Get. — Daar heb ik lijk iedereen van hooren spreken.

Voorz. — Is Van Sante op aandringen van voornoemd Legerkomiteit naar den vijand overgegaan?

Get. — Zulks weet ik niet.

Voorz. — Heeft Karel Van Sante u nooit zijn inzicht medegedeeld over te gaan?

Get. — Neen.

Voorz. — Gij hebt echter Karel Van Sante zeer wel gekend.

Get. — Ik heb er zoovelen gekend.

Voorz. — Uit een huiszoeking echter bij u, blijkt, dat gij wel in nauwe betrekking stond met Van Sante.

Get. — Neen. »

Bij de huiszoeking waar P. Vosté's brieven gevonden werden, verklaarde C. Verschaeve :

Gedurende den oorlog ben ik nooit in briefwisseling geweest met activistische hoofdmannen uit België!

De briefwisseling met Rome komt van pater Vosté, professor in de Dominikaansche Universiteit te Rome, dit is tusschen ons eene gedachtenwisseling geweest, tusschen ons twee, over mijne werken, geschriften en over zoo alles wat er voorviel.

Mijn geweten is gerust en ik heb nooit tegen de instellingen van mijn land gewerkt en nooit iemand aangeraden hetzelfde te doen.

Uit het voorgaande hoofdstuk blijkt genoegzaam dat in de verklaring voor het Assisenhof en bij de huiszoeking C. Verschaeve de waarheid niet heeft gezegd; hij heeft die met opzet verzwegen.

Uittreksels uit een brief van Dosfel aan Verschaeve (8-9 Maart 1919) bewijzen ook dat Verschaeve zeer vertrouwelijk omging met Van Sante. Er blijkt tevens uit, dat Dosfel zelf gedurende den oorlog op de hoogte werd gebracht van wat op het front omging, en dat hij bijgevolg *wist wat hij deed, als hij met overloopers op meetingen samenwerkte.*

In een brief gedagteekend 21 Maart 1919 en onderbroken door de huiszoeking, bekent Verschaeve ten andere :

...Zoo ben ik, gelijk iedereen, die niet slechter werd of afviel, dieper godsdienstig geworden en... ook razender Vlaming. Dat schijnt me 't recht zelve toe, wat we onze zaak noemen, en 'k heb dan ook

niet gearzeld met een beslistheid, die ook de zwaarste gevolgen in 't oog moet houden, mij in den strijd onzer jongens te werpen.

(Zie daarover ook Van Sante's : « *Wie kweet zijn plicht niet?* », Hoofdstuk XIV.)

Uit voorgaande blijkt dus dat de Duitsche officier van den inlichtingsdienst niet gansch ongelijk had, toen hij Verschaeve b titelde met den aam « *Leider der Vlaamsche beweging in niet bezet België* ».

Maar er is nog veel erger.

Brief van K. Van Sante aan E. P. Vosté.

Na zijn overloopen, schreef Van Sante volgenden brief. Gezien de waarde der zaken die er in vermeld stonden, vertaalden de Duitschers hem zeer zorgvuldig, na afschrift genomen te hebben van den Vlaamschen tekst, en voegden er verscheidene nota's bij. De platen toonen de vertaling onder drie verschillende (achtereenvolgende) vormen.

Den 22^{en} Juni 1922.

†
A
V V K
V

Eerwaarde Pater,

Wat zult gij misschien verschieten een brief van uwen Karel te krijgen. Och, God weet, wat hebt je al reeds vernomen nopens mij.

Doch, nevens het geluk dat ik heb u alles te kunnen schrijven, heb ik ook nog een tweede en grooter doel. Gij herinnert u wel aan mijne reis naar Rome in Februari laatstleden en al 't belangrijke van die reis, die brief moet zoo een reis vervangen. 'k Zal met mijne gedachten in 't collegio Angelico zijn, dan is mijn eerste doel bereikt, en 'k zal mijn Vlaanderen hier zoo trouw mogelijk dienen, dan is mijn tweede doel bereikt.

Pater, herinnert gij u nog aan dien brief van Paaschavond, van Cyriel en mij, waarin er spraak was van koekenstuiten. Eh wel, dien dag ook is de merkwaardigste misschien in mijn en Cyriel's leven en ook misschien in 't uwe. 'k Schreef u dat Cyriel zoo droevig was sinds enkelen tijd en daar ik meer en meer zijn vertrouwen genoot wilde hij mij meedeelen al wat hij gevoelde. 'k Schreef u dan over zijne verlangens maar die zou hij misschien maar verwezenlijken later, nu was er hem nog eene andere taak weggelegd, Vlaanderen's heil.

Toen ik hem zegde dat ik de laatste tijden mijn hoofd niet meer klaar zag in de toekomst van Vlaanderen, zegde hij mij : « Karel, Vlaanderen moet gered, dat willen wij nietwaar, maar hoe? Door België, helaas 't was al ontgoocheling wat wij beleefden; door de Verbondenen, ze helpen ons verdrukken; door ons eigen volk, het valt dieper en dieper in slaap. Wat blijft ons over? Duitsche hulp, activisten worden. 't Is schrikkelijk, maar 't is zoo. Karel bid veel en kom om de tien dagen terug.

Ondertusschen stapelden zich de feiten opeen en meer en meer zakte ons betrouwen op de regeering.

Terug, zegde hij mij. Karel we zouden moeten voeling krijgen met de activisten, maar luister 'k neem nog geen besluit, bid nog en kom om de tien dagen weer. Na tien dagen terug, zegde hij : « Karel, er moeten er naar Vlaanderen. We zien, de bevolking is niet met de activisten en nochtans ze hebben den rechten weg ingeslagen, we zouden ze moed moeten geven en de bevolking moeten vertellen wat hier gebeurt. »

« Mijnheer de kapelaan, wil ik gaan? »

« Karel, u wilt toch Dominikaan worden, niet waar? Zullen ze u nog aanvaarden na zulke feiten? »

« Mijnheer de kapelaan, dat wil ik worden, doch zeg mij is het tegen mijn geweten. Wat mij aangaat 'k heb veel te veel betrouwen in God en St. Dominikus dat niet alles ten beste zou uitvallen. »

« Karel, ge doet goed, indien ge gaat. »

« Dan ga ik, mijnheer de kapelaan. »

Ik vroeg hem dan u te troosten en zoo gauw mogelijk gerust te stellen. Daarna zegende hij mij. Ik deed dan nog dat beeld van St. Dominikus voor u maken, ik hoop dat gij het ontvangen hebt?

'k Vertrok naar de loopgraven, mijne jongens hielpen mij over den Yzer en ik was weg naar de Duitschers.

Een schrikkelijke nacht. Mijne jongens moeten verlaten, naar de vijanden toe, maar voor Vlaanderen was het. Een werkmán vergezeld mij.

Na twee uren dolen kwamen wij voor de Duitsche loopgrachten, ze schoten op ons zonder ons echter te raken; we gaven ons over.

Drie dagen te voren waren er nog twee studenten *met dezelfde zending belast* naar hier gekomen. We vonden elkaar te Kortrijk.

De Duitschers geloofden ons en brachten ons in verbinding met den Raad van Vlaanderen. Nu schrijf ik artikelen in de kranten.

Maar, Eerwaarde Pater, 't is hier een *helleleven*. Toen ik te huis kwam, was mijn vader aan 't sterven, nu is hij reeds bij O. L. Heer. Een artikel van mij was in de kranten verschenen, en had gansch het land in rep en roer gezet. De Vlaamschhaters strooiden hier rond dat wij verkochten waren en 't eerste wat vader mij vroeg was waarom ik dat gedaan had. Ik heb dan vader en moeder alles verteld, vader die klaar zag in die laatste stonden verstond mij en zegende mij om Vlaanderen. Mijn broers en zusters, familie en kennissen scholden mij allen voor verrader. Mijn naam mocht zelfs op 't doodsbericht van vader niet staan. Maar Pater, ik herinnerde me het woord van onzen goddelijken Meester; toen ze hem zegden dat zijn moeder en broers op hem wachtten : « Zij die den wil van mijnen Vader volbrengen, dat zijn mijne moeder en broers. » Neen Pater, al die banden zijn gebroken, maar ik denk dat Cyriels liefde en d' uwe me bij blijft en gij, ge zijt mijn vader en broers. Nochtans ben ik gelukkig, ik leef hier alleen en werk voor Vlaanderen. Het kan zijn, Eerwaarde Pater, dat ze zelfs de Dominicanen hier tegen mij zullen ophitsen. Gij zijt mijn geestelijke raadgever, geef mij daarom een woord troost en zeg me dat ik spijs alles Dominikaan zal zijn en 't kruis is weer lichter om dragen. Als gij aan

Den 22. Juni 1918.

Hochwürden,

Sie werden wohl erstaunt sein einen Brief von Ihrem Karl zu bekommen. Ach, Gott weiss, was Sie alles über mich gehört haben.

Doch ausser dem Glück, Ihnen alles schreiben zu können, habe ich noch ein ~~klein~~ und grösseres Ziel. Sie entsinnen sich wohl meiner Reise nach Rom im Februar dieses Jahres und der Wichtigkeit die er reise; dieser Brief muss so seine Reise einsetzen. In Genäen werde ich im Collegio Angelico sein, dann ist mein erstes Ziel erreicht, und ich werde meinem Flandern hier so ~~traulich~~ möglich dienen, dann ist mein 2. Ziel erreicht.

Hochwürden, entsinnen Sie sich noch des Briefes von Osterabend von Cyriel und von mir, in dem von Kuchenbrod die Sprache war? Nun, dieser Tag ist wohl der merkwürdigste in Cyriels und in meinem Leben, vielleicht auch in dem Ihrigen. Ich schrieb Ihnen, dass Cyriel seit einiger Zeit so traurig war und da ich mehr und mehr sein Vertrauen genoss, wollte er mir mitteilen was er fühlte. Ich schrieb Ihnen dann über seine Wünsche, aber die würde er vielleicht später verwirklichen, jetzt war ihm noch eine andere Aufgabe gestellt: Flanderns Heil.

Als ich ihm sagte, dass ich in der letzten Zeit nicht mehr klar sähe in Flanderns Zukunft, sagte er mir "Karl, Flandern muss gerettet werden, das wollen wir, nicht wahr, aber wie? Durch Belgien? Leider haben wir nur Enttäuschungen erlebt. Durch die Verbündeten? die helfen uns unterdrücken. Durch unser eigenes Volk? es versinkt tiefer und tiefer in Schlaf. - was bleibt uns übrig? Deutsche Hilfe, Aktivisten werden. Es ist schrecklich, aber es ist so. Karl, bete viel und komme nach 10 Tagen zurück." Inzwischen ~~sich~~ ~~ander~~ ~~Weg~~ trennen in die Regierung mehr und mehr. Als ich wieder zu ihm kam, sagte er mir "Karl, wir müssten Fühlung mit den Aktivisten bekommen, aber ich ~~habe~~ noch keinen festen Entschluss, bete noch und komme nach 10 Tagen zurück." ~~Hierher~~

Nach 10 Tagen sagte er mir "Karl, es müssen einige Leute nach Flandern gehen. Wir sehen, dass die Bevölkerung nicht mit den Aktivisten ist und dennoch haben ~~wir~~ den rechten Weg eingeschlagen; wir müssten ihnen mit geben und der Bevölkerung erzählen, was hier geschieht."

"Herr Kaplan, soll ich gehen?"

"Karl, Du willst doch Dominikaner werden, nicht wahr? Werden sie Dich nach solchen Taten noch annehmen?"

Herr Kaplan, das will ich werden, doch sagen Sie mir, ^{handelt ich} ist es gegen mein Gewissen? Ich für mich habe zu viel Vertrauen in Gott und St. Dominikus, als dass nicht alles gut ausgehen werde."

"Karl, Du tust gut, wenn Du gehst."

"Dann gehe ich, Herr Kaplan."

Ich bat ihn dann, Sie ^{zu} ~~zu~~ ~~besuchen~~ und so schnell wie möglich zu beruhigen. Dann segnete er mich.

Ich liess dann noch das Bild von St. Dominikus für Sie machen; ich hoffe, dass Sie es bekommen werden.

Ich ging in den Graben, meine Jungens halfen mir über die Iser und ich war unterwegs zu den Deutschen.

Eine schreckliche Nacht, ^{unsere} Jungens verlassen müssen, zum Feinde gehen, aber es war für Flandern. Bin ~~begleitet~~ ^{geht} begleitete mich.

Nach 2 Stunden unnerirren, kamen wir zum ^{deutschen} Graben; die Deutschen beschlossen uns, ohne uns jedoch zu treffen. Wir ergaben uns. 3 Tage zuvor waren noch 2 Studenten mit derselben Sendung hienher gekommen. Wir trafen uns in Kortrijk. Die Deutschen glaubten uns und brachten uns in Verbindung mit dem Rat von Flandern. Jetzt schreibe ich Artikel in den Zeitungen. Aber, Hochwürden, es ist ein Hölleleben hier für uns.

Als ich nach Hause kam, lag mein Vater im Sterben; jetzt ist er schon beim Herrn. Ein Artikel von mir war in den Zeitungen erschienen und hätte das ganze Land in Aufregung gesetzt. Die Flamenhasser erzählten, dass wir verkauft seien und das erste, was Vater mich fragte, war, weshalb ich so gehandelt habe. Ich erzählte dann Vater und Mutter alles, und Vater, der in seinen letzten Stunden klar sah, segnete mich um Flandern meine Brüder und Schwester, Familie und Bekannte nennen mich "Verräter". Mein Name durfte sogar nicht auf Vaters Todesanzeige stehen. Aber, Hochwürden, ich dachte an das Wort unseres göttlichen Herrn, als sie ihm sagten, dass seine Mutter und seine Brüder auf ihn warteten: "Sie, die den Willen meines Vaters vollbringen, sind meine Mutter und meine Brüder." Nein Hochwürden, all die Bänder sind aufgelöst, aber ich denke, dass Cyriels und Ihre Liebe mir erhalten bleiben werden und Sie sind dann mein Vater und meine Brüder. Dennoch bin ich glücklich, ich lebe hier alleine und arbeite für Flandern. Es kann sein, Hochwürden, dass man sogar die Dominikaner gegen mich aufsetzte. Sie sind mein geistlicher Berater, geben Sie mir deshalb ein Wort des Trostes und sagen Sie mir, dass ich trotz allem Dominikaner sein werde, und das Kreuz wird wieder leicht zu tragen sein. Wenn Sie Cyriel schreiben können, so sagen Sie ihm, dass es Karl gut geht und dass sie so schnell möglich hierher kommen müssen, dass sie hier alles retten müssen, dass sie die Hoffnung sind. -Grüssen Sie ihn von Dofel, von seiner Schwester und von Hochwürden De Smet, der Sie auch grüssen lässt; er ist auch Aktivist und ein tüchtiger Arbeiter.

Jetzt komme ich zum Wichtigsten und spreche im Namen von
 Julius Charpentier
 Karel de Schaepdrijver
 Karel Van Sante

Magesandte der "Yserjongens" in Flandern. *(illegible)*
 Sie müssen mal, Sie wissen ja wohin gehen und alle erzählen
 Anbei 2 Exemplare von Dofels Katholiek Aktivistisch Verweerschrift, eins für Sie und eins für die bekannte Adresse über den bekannten Weg. Wir bitten Sie also, im Namen Flanderns, diese wichtige Sendung auf sich zu nehmen. Wenn Sie können, teilen Sie alles Cyriel mit, aber das strengste Geheimnis muss gehalten werden. Schreiben Sie mir über denselben Weg, über den Sie diesen Brief bekommen haben. Beten Sie viel für uns. Bis nach dem Kriege, so Gott will.

(Julius Charpentier
 Im Namen von (Karel de Schaepdrijver
 (Karel Van Sante

gez. Karel Van Sante.

*(Prof. Dofel, Lieve de heer. Genet) en de
 Heer de Lieve de H. Berger)*

xx
 xxx *geenid* (Vorstel van Kerkhof in Rom 18. 11. 13)
 4 (als Kerkhof in Rom a de Papst)

Übersetzung.

Den 22. Juni 1918.

Hochwürden,

Sie werden wohl erstaunt sein einen Brief von Ihrem Karl zu bekommen. Ach, Gott weiss, was Sie alles über mich gehört haben.

Doch ausser dem Glück, Ihnen alles schreiben zu können, habe ich noch ein zweites und grösseres Ziel. Sie entsinnen sich wohl meiner Reise nach Rom im Februar dieses Jahres und der Wichtigkeit dieser Reise; dieser Brief muss solch eine Reise ersetzen. In Gedanken werde ich im Collegio Angelico sein, dann ist mein erstes Ziel erreicht, und ich werde meinem Flandern hier so treu wie möglich dienen, dann ist mein zweites Ziel erreicht.

Hochwürden, entsinnen Sie sich noch des Briefes von Osterabend von Cyriel (Cyriel Verschaeve, Priester in Alveringhem, jenseits der belgischen Linie siehe N.O. 1622 v. 11.4.18) und von mir, in dem von Kuchenbrod die Sprache war? Nun, dieser Tag ist wohl der markwürdigste in Cyriels und in meinem Leben, vielleicht auch in dem Ihrigen. Ich schrieb Ihnen, dass Cyriel seit einiger Zeit so traurig war und da ich mehr und mehr sein Vertrauen genoss, wollte er mir mitteilen was er fühlte. Ich schrieb Ihnen dann über seine Wünsche, aber die würde er vielleicht später verrücklichen, jetzt war ihm noch eine andere Aufgabe gestellt: Flanderns Heil.

Als ich ihm sagte, dass ich in der letzten Zeit nicht mehr klar sehe in Flanderns Zukunft, sagte er mir "Karl, Flandern muss gerettet werden, das wollen wir, nicht wahr, aber wie? Durch Belgien?— leider haben wir nur Enttäuschungen erlebt.— Durch die Verblindeten?— die helfen uns unterdrücken.— Durch unser eigenes Volk?— es verinkt tiefer und tiefer in Schlaf.— Was bleibt uns übrig?— Deutsche Hilfe Aktivisten werden. Es ist schrecklich, aber es ist es, Karl, bete viel und komme nach 10 Tagen zurück...

Inzwischen schwand unser Vertrauen in die Regierung mehr und mehr. Als ich wieder zu ihm kam sagte er mir: "Karl, wir müssten festen Fühlung mit den Aktivisten bekommen, aber ich habe noch keinen festen Entschluss gefasst; bete noch und komme nach 10 Tagen wieder."

Nach 10 Tagen sagte er mir "Karl, es müssen einige Leute nach Flandern gehen. Wir sehen, dass die Bevölkerung nicht mit den Aktivisten ist und dennoch haben diese den rechten Weg eingeschlagen; wir müssten ihnen Mut geben und der Bevölkerung erzählen, was hier geschieht."

"Herr Kaplan, soll ich gehen?"

"Karl, Du wirst doch Dominikaner werden, nicht wahr? Werden sie Dich nach solchen Taten noch annehmen?"

"Ja wohl, Herr Kaplan, das will ich werden, doch sagen Sie mir, handele ich gegen mein Gewissen? Ich für mich habe zu viel Vertrauen in Gott und St. Dominikus, als dass nicht alles gut ausgehen werde."

"Karl, Du tust gut, wenn Du gehst."

"Dann gehe ich, Herr Kaplan."

Ich bat ihn dann, Sie (Pater Vosté) zu trösten und so schnell wie möglich zu beruhigen. Dann segnete er mich.

Ich liess dann noch das Bild von St. Dominikus für Sie machen; ich hoffe, dass Sie es bekommen werden.

Ich ging in den Graben, meine Jungens halfen mir über die Yser, und ich war unterwegs zu den Deutschen.

Eine schreckliche Nacht, meine Jungens verlassen müssen, zum Feinde gehen, aber es war für Flandern. Ein Soldat begleitete mich.

Nach zwei Stunden umherirren, kamen wir zum deutschen Graben; die Deutschen beschossen uns, ohne uns jedoch zu treffen. Wir ergaben uns. Drei Tage zuvor waren noch 2 Studenten mit derselben Sendung hierher gekommen.

hierher gekommen. Wir trafen uns in Kortrijk. Die Deutschen blauten uns uns und brachten uns in Verbindung mit dem Rat von Flandern. Jetzt schreibe ich Artikel in den Zeitungen.

Aber, Hochwürden es ist ein Hölleleben hier für uns.

Als ich nach Hause kam, lag mein Vater im Sterben; jetzt ist er schon beim Herrn. Ein Artikel von mir war in den Zeitungen erschienen und hatte das ganze Land in Aufregung versetzt. Die Flamenhasser erzählten, dass wir verkauft seien, und das erste, wofür mein Vater mich fragte, war, weshalb ich so gehandelt habe. Ich erzählte dann Vater und Mutter alles, und Vater, der in seinen letzten Stunden klar sah, segnete mich um Flanderns willen. Meine Geschwister, Familie und Bekannte nannten mich "Verräter". Mein Name durfte sogar nicht auf Vaters Todesanzeige stehen. Aber, Hochwürden, ich dachte an das Wort unseres göttlichen Herrn, als sie ihm sagten, dass seine Mutter und seine Brüder auf ihn warteten: "Sie, die den Willen meines Vaters vollbringen, sind meine Mutter und meine Brüder." Nein, Hochwürden, all die Bande sind aufgelöst, aber ich denke, dass Cyrielis und Ihre Liebes mir erhalten bleiben werden und Sie sind mir dann Vater und Brüder. Dennoch bin ich glücklich, ich lebe hier alleine und arbeite für Flandern. Es könnte sein, Hochwürden, dass man sogar die Dominikaner gegen mich aufhetzt. Sie sind mein geistlicher Berater, geben Sie mir deshalb ein Wort des Trostes und sagen Sie mir, dass ich trotz allem Dominikaner sein werde und das Kreuz wird wieder leichter zu tragen sein. Wenn Sie Cyriel schreiben können, so sagen Sie ihm, dass es Karigut geht und dass sie (die flämischen Soldaten N.O.) so schnell wie möglich hierher kommen müssen, dass sie hier alles retten müssen, dass sie die Hoffnung sind. - Grüssen Sie ihm von Doefel (Professor Doefel, Lehrer an der Universität Gent, war der Leiter der flämischen Bewegung, N.O.), von seiner Schwester und von Hochwürden De Smet (Direktor der Schule, die Van Sante besuchte, guter Aktivist N.O.), der sich handschreibend grüssen lässt, er ist auch Aktivist und ein tüchtiger Arbeiter.

Jetzt komme ich zum Wichtigsten und spreche im Namen von

Julius Charpentier

Karel de Schaepdrijver

Karel Van Sante

Abgesandte der "Zaerjongens" in Flandern. (Karel de Schaepdrijver, Julius Charpentier die sich als offizielle Abgesandte der flämischen Frontpartei bezeichneten. Siehe N.O. Nr. 2616 v. 5.5.18)

Sie müssten mal, Sie wissen ja wohin gehen und alles erzählen. (Voste soll zum Kardinal van Rossum gehen N.O.)

Anbei 2 Exemplare von Doefels Katholiek Aktivistisch Verweerschrift; eins für Sie und eins für die bekannte Adresse über den bekannten Weg. (Über Kardinal van Rossum an den Papst N.O.) Wir bitten Sie also, im Namen Flanderns, diese wichtige Sendung auf sich zu nehmen. Wenn Sie können, teilen Sie alles Cyriel mit, aber das strengste Geheimnis muss gehalten werden. Schreiben Sie mir über denselben Weg, über den Sie diesen Brief bekommen haben. Beten Sie viel für uns. Bis nach dem Kriege, so Gott will.

(Julius Charpentier

Im Namen von (Karel de Schaepdrijver

(Karel Van Sante

ges. Karel Van Sante.

Für die Richtigkeit der Übersetzung:

Hauptmann.

Übersetzung.

Winn der Lijon Brief. Den 22. Juni 1918.

VVK
V.

Hochwürden.

Sie werden wohl erstaunt sein einen Brief von Ihrem Karl zu bekommen. Ach, Gott weiss, was Sie alles über mich gehört haben. Doch ausser dem Glück, Ihnen alles schreiben zu können, habe ich noch ein zweites und grösseres Ziel. Sie entsinnen sich wohl meiner Reise nach Rom im Februar dieses Jahres und der Wichtigkeit dieser Reise: dieser Brief muss solch eine Reise ersetzen. In Gedanken werde ich im Collegio Angelico sein, dann ist mein erstes Ziel erreicht und ich werde meinem Flandern hier so treu wie möglich dienen, dann ist mein zweites Ziel erreicht.

Hochwürden, entsinnen Sie sich noch des Briefes von Osterabend von Cyril (Cyril Verschaeve, Priester in Averborgem, jenseits der belgischen Linie (siehe N.O. 1622 v. 11.4.18) und von mir, in dem von Kuchendrod die Sprache war? Nun, dieser Tag ist wohl der merkwürdigste in Cyrils und in meinem Leben, vielleicht auch in dem Ihrigen. Ich schrieb Ihnen, dass Cyril seit einiger Zeit so traurig war und da ich mehr und mehr sein Vertrauen genoss, wollte er mir mitteilen, was er fühlte. Ich schrieb Ihnen dann über seine Wünsche, aber die würde er vielleicht später verwirklichen, jetzt war ihm noch eine andere Aufgabe gestellt: Flanderns Heil.

Als ich ihm sagte, dass ich in der letzten Zeit nicht mehr klar sehe in Flanderns Zukunft, sagte er mir "Karl, Flandern muss gerettet werden, das wollen wir, nicht wahr, aber wie? Durch Belgien? Kleider haben wir nur Enttäuschungen erlebt. - Durch die Verbündeten? die helfen uns unterdrücken. - Durch unser eigenes Volk? es versinkt tiefer und tiefer in Schlaf. Was bleibt uns übrig? Deutsche Hilfe, Aktivisten werden. Es ist schrecklich, aber es ist so. Karl, bete viel und komme nach 10 Tagen zurück."

Inzwischen schwand unser Vertrauen in die Regierung mehr und mehr. Als ich wieder zu ihm kam sagte er mir: "Karl, wir missten Fühlung mit den Aktivisten bekommen, aber ich habe noch keinen festen Entschluss gefasst: bete noch und komme nach 10 Tagen wieder."

Nach 10 Tagen sagte er mir "Karl, es müssen einige Leute nach Flandern gehen. Wir sehen, dass die Bevölkerung nicht mit den Aktivisten ist und dennoch haben diese den rechten Weg eingeschlagen; wir missten ihnen Mut geben und der Bevölkerung erzählen, was hier geschieht."

"Herr Kaplan, soll ich gehen?"

"Karl. Du willst doch Dominikaner werden, nicht wahr? Werden sie Dich nach solchen Taten noch annehmen?"

"Ja wohl, Herr Kaplan, das will ich werden, doch sagen Sie mir, handelt es sich gegen mein Gewissen? Ich für mich habe zu viel Vertrauen in Gott und St. Dominikus, als dass nicht alles gut ausgehen würde."

"Karl, Du tust gut, wenn Du gehst."

"Dann gehe ich, Herr Kaplan."

Ich bat ihn dann, Sie (Pater Vosté) zu trösten und so schnell wie möglich zu beruhigen. Dann segnete er mich.

Ich liess dann noch das Bild von St. Dominikus für Sie machen; ich hoffe, dass Sie es bekommen werden.

Ich ging in den Graben, meine Jungens halfen mir über die Yser, und ich war unterwegs zu den Deutschen.

Eine schreckliche Nacht, meine Jungens verlassen müssen, zum Feinde gehen; aber es war für Flandern. Ein Soldat begleitete mich.

Nach zwei Stunden unterirden, kamen wir zum deutschen Graben; die Deutschen beschossen uns, ohne uns jedoch zu treffen. Wir ergaben uns. Drei Tage zuvor waren noch 2 Studenten mit derselben Sendung

*Ich hoffe, dass die Briefe bald wieder nach Belgien
Vordrucke mit dem gewöhnlichen Briefe in der Hand des Herrn Vosté III.
kommen, ich ist Ihnen keine Gefährden. N.O.]*

hierher bekommen. Wir trafen uns in Kortrijk. Die Deutschen plauten uns und brachten uns in Verbindung mit den Rat von Flandern. Jetzt schreibe ich Artikel in den Zeitungen.

Aber, Hochwürden es ist ein Hölleleben hier für uns.

Als ich nach Hause kam, lag mein Vater im Sterben; jetzt ist er schon beim Herrn. Ein Artikel von mir war in den Zeitungen erschienen und hatte das ganze Land in Aufregung versetzt. Die Flammehasser erzählten, dass wir verkauft seien, und das erste, wonach mein Vater mich fragte, war, weshalb ich so gehandelt habe. Ich erzählte dann Vater und Mutter alles, und Vater, der in seinen letzten Stunden klar sah, segnete mich um Flanderns willen. Meine Geschwister, Familie und Bekannte nennen mich "Verräter". Mein Name durfte sogar nicht auf Vaters Todesanzeige stehen. Aber, Hochwürden, ich dachte an das Wort unseres göttlichen Herrn, als sie ihm sagten, dass seine Mutter und seine Brüder auf ihn warteten: "Sie, die den Willen meines Vaters vollbringen, sind meine Mutter und meine Brüder." Nein, Hochwürden, all die Bande sind aufgelöst, aber ich denke, dass Cyriels und Ihre Liebe mir erhalten bleiben werden, und Sie sind mir dann Vater und Brüder. Dennoch bin ich glücklich, ich lebe hier allein und arbeite für Flandern. Es kann sein, Hochwürden, dass man sogar die Dominikaner gegen mich ansetzt. Sie sind mein geistlicher Berater, geben Sie mir deshalb ein Wort des Trostes und sagen Sie mir, dass ich trotz allem Dominikaner sein werde und das Kreuz wird wieder leichter zu tragen sein. Wenn Sie Cyriel schreiben können, so sagen Sie ihm, dass er Karl gut geht und dass sie (die flämischen Soldaten N.O.) so schnell wie möglich hierher kommen müssen, dass sie hier alles retten müssen, dass sie die Hoffnung sind. - Grüssen Sie ihn von Dosjel (Professor Dosjel, Lehrer an der Universität Gent, ~~der~~ der Leiter der flämischen Bewegung, N.O.), von seiner Schwester und von Hochwürden De Smet (Direktor der ~~Schweizer~~ von Sante besuchte, ~~unter~~ ~~in~~ ~~der~~ N.O.), der auch Sie grüssen lässt. ~~Er~~ ist auch Aktivist und ein tüchtiger Arbeiter.

Jetzt komme ich zum Wichtigsten und spreche im Namen von Julius Charpentier
Karel de Schaendrijver
Karel Van Sante

Abgesandte der "Vierjongens" in Flandern. (Karel de Schaendrijver, Julius Charpentier, die sich als offizielle Abgesandte der flämischen Frontpartei bezeichneten. Siehe N.O. Nr. 2616 v. 5.5.18)

Sie müssten sei, Sie wissen ja, wohin gehen und alles erzählen. (Vosté soll zum Kardinal van Rossum gehen, N.O.)

Anbei 2 Exemplare von Dosjels Katholisch Aktivistisch Verweerschrift; eins für Sie und eins für die bekannte Adresse über den bekannten Weg. (Über Kardinal van Rossum an den Papst N.O.) Wir bitten Sie also, im Namen Flanderns, diese wichtige Sendung auf sich zu nehmen. Wenn Sie können, teilen Sie alles Cyriel mit, aber das strengste Geheimnis muss gehalten werden. Schreiben Sie mir über denselben Weg, über den Sie diesen Brief bekommen haben. Beten Sie viel für uns. Bis nach dem Kriege, so Gott will.

X Zu Ihnen

(Julius Charpentier)
Karel de Schaendrijver
Karel Van Sante

~~von Karel van Sante~~

Karl van Sante

Für die Richtigkeit der Übersetzung:

*Ich hoffe, dass die Briefe bald wieder nach Belgien
kommen, ich ist Ihnen keine Gefährden. N.O.]*

Kaehler

Hauptmann.

Scheine

Die Flamenbewegung im belgischen Heer.

Die Aussagen über die Flamenbewegung im belgischen Heer sind widersprechend, teils weil der Stand der Bewegung in den einzelnen Divisionen verschieden ist, teils weil die Darstellungen der Gefangenen je nach ihrem politischen Standpunkt tendenziös gefärbt sind. Dennoch ergibt sich, wenn man die verschiedenen Aussagen nach ihrer Herkunft beurteilt, folgendes einigermaßen einheitliche und zuverlässige Bild:

Es scheint zweifellos, dass die Bewegung trotz aller Gegenmassnahmen einen immer grösseren Umfang annimmt. Die meisten und tätigsten Anhänger zählt sie in der I.D.A., demnächst in der 4. und 5. D.A. Am unberührtesten von der Bewegung, ja ihr durchweg feindlich ist die Kavallerie-Div. unter dem Einfluss ihres höheren (wallonischen bzw. französisierten) Gesellschaftskreises angehöriger Offizierkorps.

Führer der Bewegung sind in erster Linie die Geistlichen (aumoniers und brancardiers), unter diesen auch Universitätsprofessoren. Einer der eifrigsten und populärsten ist der Priester Van der Meulen. Er organisierte unerschrocken flämische Demonstrationen. Im Juli 1917 veranstaltete er in Leizels einen grossen Umzug, der durch Granatminen zersprengt wurde. Van der Meulen wurde in der Kirche eingesperrt, und seine Anhänger versuchten ihn zu befreien. Es kam zu einem grossen Auflauf vor der Kirche. Ein Major, der den Befehl gab auseinanderzugehen, wurde verprügelt, Van der Meulen befreit und auf den Schultern seiner Freunde durch die Stadt getragen. Infolge dieser Vorgänge wurde er auf die Ile Cécambre verbannt. Die Regierung sah sich aber in der Folge gezwungen, ihn zunächst in ein Lager in Frankreich zu schaffen und ihn endlich seinem Bataillon zurückzugeben. Zahlreiche flämische Studenten der Theologie, meist brancardiers, die aktiv die Flamenbewegung unterstützen, wurden aus der vorderen Linie entfernt. Ein geheimer flämischer Studentenbund soll die Geldmittel zur Propaganda liefern. Zu den bekanntesten Vorkämpfern des Flamenkums zählt auch Henri Heyman, Hilfsgeistlicher von St. Nicolas und Redakteur von "Ons Vaderland", das in Calais gedruckt wird und sehr unter einer ubelwollenden Zensur zu leiden hat. Oft finden sich in dieser Nummer 4-5 weisse Spalten. Manche Geistliche fördern durch Geldspenden an die Soldaten den Ankauf dieser Zeitung. Trotz der strengen Zensur erschien kürzlich darin ein Artikel, der ungeheures Aufsehen hervorrief, und in dem die Anwendung jeden Mittels zur Erzwingung der Gleichberechtigung der flämischen Sprache und die sofortige Trennung der Truppe in wallonische und flämische Regimenter gefordert wurde. Ein weiteres Organ der Bewegung ist die in Le Haurc erscheinende Zeitung "Het soete Waasland". - "Het Vaderland" das in Paris erscheint, ist ein nur dem Scheine nach flamenfreundliches Regierungsorgan. Es wird den Soldaten gratis geliefert, von diesen aber mit Misstrauen betrachtet und wenig gelesen. - Ungezählt, meist hektographisch oder mit der Schreibmaschine vervielfältigte Flugblätter und Grabenzeitungen verbreiten ungehemmt durch die Zensur und trotz aller Strafandrohungen die Ideen der Flaminganten in der Truppe.

Die von den Deutschen herübergeworfene bzw. geschossene Propagandaliteratur begegnet bei den besseren Elementen Misstrauen, ja Schaden der flämischen Sache in den Augen derer, die jetzt noch hoffen, die flämische Frage auf innerpolitischem Wege lösen zu können. Die radikalen Elemente, welche die Macht der Flamen zu einer solchen Lösung für nicht gross genug halten und deshalb offen Anlehnung an Deutschland suchen, um die Selbständigkeit Flanderns durch den Friedensvertrag festzulegen, finden in der durch uns vermittelten Propaganda eine wesentliche Unterstützung. Wie in besetzten Gebieten die Beschuldigung, Hochverrat zu treiben und mit dem Landesfeinde unter einer Decke zu stecken im Laufe der Zeit nicht hindern konnte

dass die aktivistische Bewegung ständig an Umfang zunahm, so ist die gleiche Entwicklung auch im belgischen Heere zu erwarten. Wenn also eine friedliche Lösung der Flamenfrage durch unsere Propaganda offenbar nicht gefördert wird, so wird doch zweifellos den Bestrebungen, die auf einen offenen Bruch hinzielen, Vorschub geleistet. Der militärische Zweck der Propaganda, nämlich die Verminderung der Geschlossenheit und der Kampfkraft des belgischen Heeres, wird fortdauernd gefördert.

Die Anhänger der flämischen Sache gehören in ihrer grossen Masse den unteren Volksschichten an. Das Bildungsniveau ist dementsprechend niedrig. Klarheit und Eintheillichkeit der Ziele ist nicht zu finden, umsoweniger, da ihre Erörterung in Wort und Schrift nach Möglichkeit unterbunden wird. Aber es ist unverkennbar, dass sich im Laufe des Krieges eine elementare Volksbewegung der flämischen Teile der belgischen Armee bemächtigt hat, die nicht mehr zu unterdrücken ist und wie sie sich jetzt ihre Rechte im Heere ertrötet, nach Friedensschluss mit politischen und kulturellen Forderungen hervortreten wird. Die Elemente des Arbeiter- und Bauernstandes, die vor dem Kriege der Flamenfrage gleichgültig gegenüberstanden, haben deren praktische Bedeutung angesichts der Schikanen wallonischer Vorgesetzter an eigenen Leiden erlitten und haben gelernt, die Gemeinsamkeit der Interessen aller Flamen und die Notwendigkeit ihres Zusammenhaltens zu deren Vertretung einzusehen. Diese Politisierung und Solidarisierung des Flamentums, die im Frieden in weiter Ferne zu liegen schien, hat sich unter den eigentümlichen Daseinsverhältnissen der kleinen belgischen Armee, die 3½ untätige Jahre an schmaler Front zubrachte, in dieser kurzen Zeit in überraschendem Umfang vollzogen. Und der flämische Soldat, der dem Feinde gegenüber seine Haut nicht allzu gern zu Markte trägt, zeigt in dem inneren Kampf Mut und Opferbereitschaft.

Es wird von zahlreichen zum Teil sehr stürmisch verlaufenen Demonstrationen berichtet. Diese sind jetzt aufs strengste verboten. Aber man weiss sich zu helfen. Die Flaminganten bilden eine Art Geheimbund. Der enge Kreis der "Eingeweihten" trifft sich in geheimen Zusammenkünften, man erkennt sich an verabredeten Zeichen und Lösungsworten. Die verschiedenen Truppenteile haben ihre Vertreter, die den weiteren Kreis gleichgesinnter Kameraden über den Stand der Dinge auf dem laufenden halten und neue Anhänger werben. So werden auch trotz aller Verbot grössere Zusammenkünfte verabredet. Zur bestimmten Stunde finden sich an bestimmten Orte hunderte, ja tausende von Soldaten wie zufällig zusammen, und jedermann weiss, was die auf- und abwandernden Scharen, die sich im Gebränge nichts zu Schulden kommen lassen, bedeuten. Aber der Militärbehörde fehlt die Handhabe zum Einschreiten, umso mehr als die Soldaten vielfachen Rückhalt finden. So treffen sich täglich zahlreiche flämische Soldaten im Hause des Pfarrers von Alveringen, Mr. Cyrille Verschaeve. Die Militärbehörde forderte seine Ausweisung aus dem belgischen Gebiet. Aber sein geistlicher Vorgesetzter konnte sich hierzu nicht entschliessen. Darauf stellte man einen Posten vor seine Tür, der die ein- und ausgehenden Soldaten kontrollierte. Und der Minister Vandervijver suchte ihn zu bewegen, seinen Einfluss in beruhigendem Sinne geltend zu machen. Mr. Verschaeve weigerte sich darauf einzugehen und forderte und ersuchte die Entfernung des Postens. Solche Anekdoten über die "Helden" der Bewegung sind in grosser Zahl verbreitet und stärken den Flaminganten den Rücken. Von König Albert heisst es, dass er der flämischen Sache nicht ohne Wohlwollen gegenüberstehe. Sein Sekretär Jean Ingelbeek ist als Flamenfreund bekannt. Viel besprochen wird auch ein auf Anforderung des Königs hin erfolgter Besuch der flämischen Schriftstellerinnen Helpeire und Duykers in seiner Villa in La Panne, in dessen Verlauf der König bekräftigt haben soll: "Ich bin vielleicht ein ebensolcher Separatist wie Sie, meine Damen". Die Erzählung ist bezeichnend für die Stellung der Flaminganten zum König. Sie sind durchweg loyal, und während sie sich auf's schärfste gegen die Regierung erklären, ist der König im ganzen Heer bei Flamen wie Wallonen sehr beliebt.

Der flämische Soldat erhebt den Anspruch, ein guter Patriot zu sein.

Er ist meist deutschfeindlich und betrachtet vielfach die Aktivisten im besetzten Gebiet mit einem gewissen Misstrauen wegen ihres Zusammenarbeitens mit dem Feind, wenn auch die Ueberlegteren wenigstens sie nicht als "Verräter" bezeichnen. Das Ziel, das ihnen-unbestimmt genug vorachwebt: die Gleichberechtigung der Flamen, ist er nach seiner Ueberzeugung nach Beendigung des Krieges, wenn "jeder flämische Soldat ein Propagandist der Flamenbewegung sein wird", im Stande ohne deutsche Hilfe zu erreichen. In dieser Hoffnung bestärkt ihn die Nachricht von einer aktivistischen Bewegung im besetzten Gebiet, die in diesem Sinne eine Stärkung der Bewegung in der Armee bedeutet. Dass die Verwaltungstrennung Voraussetzung der Gleichberechtigung ist, hat er sich vielfach nicht klar gemacht, aber er ist durchaus bereit, die separatistische Forderung zu vertreten, zuwellen in voller Ueberd-
stimmung mit seinen wallonischen Kameraden, aber unter Wahrung der Integrität des belgischen Staates. Die Zahl der Befürworter eines selbständigen flandrischen Staatswesens ist anscheinend nur klein. Und das Vertrauen auf eine Unterstützung der flämischen Sache durch die Deutschen bei den Friedensverhandlungen ist umso geringer, als die deutsche Regierung die letzten Ziele der deutschen Flamenpolitik nicht klargestellt hat. Diese Ungewissheit über die eigentlichen Absichten Deutschlands führt zu der Annahme, dass man von ihm nicht viel zu erwarten habe und letzten Endes die Flamen darauf gefasst sein müssen, bei der Friedenskonferenz als Kompensationsobjekt, zu dienen.

Heehle

Hauptmann und N. O.

Verteilung:

Heeresgruppe Rupprecht
IIIb Chef
IIIb Front
N. O. Rupprecht
V. O. Nord
V. O. Tejeren
Oberlt. Picht
N. O. Eichhorn
Kriegspresseamt
M. A. A.
Akten

N^r 20. Verslag van den Inlichtingsdienst van het IV^{de} Duitsche Leger.
« De Vlaamsche Beweging in het Belgische Leger », April 1918.

(Einde.)

Cyriel kunt schrijven, zeg hem dat Karel goed gaat et dat ze zoo gauw mogelijk naar hier moeten komen, dat zij hier alles moeten redden, dat zij de hoop zijn. Doe hem de groeten van Dosfel, van zijne zuster en van den eerwaarden heer De Smet die u ook zijne beste groeten overbrengt. Hij is activist en een flinke werker.

Nu kom ik aan 't bijzonderste en spreek uit naam van :

Julius Charpentier
Karel De Schaepdrijver
Karel Van Sante

afgevaardigden van de Yzerjongens in Vlaanderen.

Gij moest, gij weet waar gaan en alles vertellen.

Hierbij zend ik u twee exemplaren van Dosfel's Katholiek Activistisch Verweerschrift : Een voor u en een voor de gewone bestemming langs den gewonen weg. Wij vragen u dus die belangrijke zending op u te nemen in naam van Vlaanderen. Indien ge kunt deel alles aan Cyriel mee, maar het allerstrikste geheim moet gehouden worden. Antwoord langs denzelfden weg als die brief u toekwam. Bid veel voor ons. Tot na den oorlog als 't God belieft.

Uit naam van
Julius Charpentier
Karel De Schaepdrijver
Karel Van Sante.

(geteekend :) KAREL VAN SANTE.

Belangrijke aanmerkingen door den Duitschen *officier van den Inlichtingsdienst* op de drie opeenvolgende vertalingen gemaakt :

1° VERTALING : Platen n^{rs} 8 en 9.

DOSFEL : (*Prof. Dosfel, professor aan de Gentsche Hoogeschool, was de leider der Vlaamsche Beweging.*)

GIJ MOEST GE WEET WAAR GAAN EN ALLES VERTELLEN :

(*Vosté moet bij kardinaal van Rossum gaan. N. O. = Nachrichten-officier.*)

VOOR DE GEWONE BESTEMMING LANGS DEN GEWONEN WEG (*langs kardinaal Van Rossum aan den Paus*).

2° VERTALING : Platen n^{rs} 10 en 11.

Er werden eenige nieuwe aanmerkingen gemaakt :

CYRIEL (*Cyriel Verschaeve, pastoor te Alveringhem, aan den anderen kant der Belgische lijnen. Zie N. O. 1622 van 11-4-18*). — Dit bericht heeft men op platen n^{rs} 18, 19 en 20.

« DAT ZE ZOO GAUW MOGELIJK NAAR HIER MOETEN KOMEN. » (ZE = *De Vlaamsche soldaten*).

AFGEVAARDIGDEN DER YZERJONGENS IN VLAANDEREN : (*Karel De Schaepdrijver en Julius Charpentier die zich aangaven als officieele afgevaardigden der Vlaamsche frontpartij. Zie N. O. n^r 2616 van 5-5-18*). — Dit stuk komt voor in het volgend kapittel : « *Het Verraad* ».

3^e VERTALING : Platen n^{rs} 12 en 13 :

« 'T IS HIER EEN HELLELEVEN » : (*De familie van den schrijver dezer brieven en die van een anderen overgelopen student wilden... [?] niets weten van het optreden der beide studenten; in de families was er voortdurend ruzie N. O.*).

Men merke op, dat Van Sante zelf verklaart dat hij, bij zijn reis naar Rome, in Februari 1918, (zie brieven van P. Vosté), met een gewicht^e missie der Frontpartij *gelast was*.

Van Sante schreef in denzelfden zin aan E. P. Janssens, Dominikaan, te Haaren (Holland). Deze liet hem, door den agent der geheime Duitse politie Van Sante's brief bezorgd had, een antwoord geworden waarin hij zijn houding goedkeurde.

Blijft na die lezing nog een oogenblik twijfel bestaan?...

— *Op 12 Juli 1920, voor het Assisenhof te Gent, legde C. Verschaeve dus een valschen eed af.*

* * *

Hier nog de zeer gewichtige vraag : Hoeveel *Van Sante's* waren er onder de fronters die verrieden?...

RUDIGER

Flamenpolitik

Een « Front » aanval.

RUDIGER. — FLAMENPOLITIK

1922